

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

ABSTRAKTET E KONFERENCËS

FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA, UNIVERSITETI I TIRANËS
NË BASHKËPUNIM ME
FAKULTETIN E FILOLOGJISË, UNIVERSITETI I PRISHTINËS

KONFERENCË NDËRKOMBËTARE

HORIZONTE TË REJA NË PËRKTHIM DHE INTERPRETIM NË EPOKËN DIGJITALE
29 MAJ, 2025

SFIDA DHE
PERSPEKTIVA

29 MAY, 2025

CHALLENGES AND
PERSPECTIVES

NEW HORIZONS IN TRANSLATION AND INTERPRETATION IN THE DIGITAL AGE

INTERNATIONAL CONFERENCE

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Monika PLUŻYCZKA

University of Warsaw

mpluzyczka@uw.edu.pl

THROUGH THE EYES OF A TRANSLATOR: EYE TRACKING INSIGHTS INTO
COGNITIVE PROCESSES IN TRANSLATION

Abstract

The presentation evaluates the potential and effectiveness of eye tracking in exploring and identifying specific mental operations during translation, as well as in validating existing hypotheses and models. The author shares key findings from her eye-tracking experiments conducted over more than a decade, focusing on the relatively underexplored area of sight translation.

Challenging the prevailing notion that visual stimuli in sight translation reduce long-term memory demands and simplify the process, the author details the neurobiological processes contributing to the significant cognitive load associated with simultaneous mental operations and the coordination effort required. Through a comparative analysis of two groups – one engaged in reading for comprehension and the other in sight translating – the author assesses cognitive load levels and text perception specificity during sight translation. This analysis leads to the proposal of a crucial distinction between "reading for translation" and "reading for comprehension".

In the subsequent phase of the research, examining of selected eye-tracking parameters within a single task across various units of analysis sheds light on the reliability of reported indicators of cognitive load in the literature, particularly addressing the limitations of pupil dilation as a measure. These insights are instrumental in establishing a methodological framework for eye-tracking research within translation studies.

Among the most intriguing findings are specific saccadic movements, termed spatial saccadic movements by the author, consistently observed across all eye-tracking experiments related to translation. By linking these movements to long-term memory, the author revises Gile's and Min'âr-Beloručev's models, identifying a new parameter for assessing cognitive load and long-term memory engagement. This research highlights that analysing eye-tracking parameters can reveal specific mental operations, thereby advancing our understanding of cognitive processes involved in translation.

Keywords: *eye tracking, cognitive load, sight translation, translation process research*

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Drita RIRA

Universiteti i Tiranës

drita.rira@unitir.edu.al

DREJT NJË KURRIKULE TË STANDARDIZUAR SIPAS EMT-SË: RASTI I MASTERIT NË
FAKULTETIN E GJUHËVE TË HUAJA – UT

Abstrakti

Në kuadër të përmirësimit të cilësisë së programeve të studimit dhe përafrimit të tyre me standardet evropiane, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja në Universitetin e Tiranës synon ristrukturimin e kurrikulës së Masterit të Shkencave në Përkthim Teknik/Letrar dhe Interpretim, duke u mbështetur në kornizën metodologjike të rrjetit *European Masters in Translation* (EMT).

Studimi mbështetet në një pyetësor të zhvilluar me aktorë të tregut shqiptar të shërbimeve gjuhësore, me qëllim identifikimin e nevojave dhe pritshmërive në lidhje me kompetencat profesionale të përkthyesve. Po ashtu, analizohet krahasimisht përmbajtja e tri programeve evropiane të certifikuara nga EMT-ja, për të nxjerrë elemente orientuese dhe rekomandime fillestare që mund të shërbejnë për riorganizimin e programit ekzistues, moduleve, përmbajtjes, rezultateve të të nxënësve dhe praktikës profesionale.

Në përfundim, nënvizohet rëndësia e bashkëpunimit ndër-institucional dhe ndërdisiplinor për ndërtimin e një kurrikule të qëndrueshme dhe të zbatueshme, që formon profesionistë të aftë për tregun vendas dhe evropian të përkthimit dhe interpretimit.

Fjalë kyçe: përkthim, EMT, kompetenca përkthimore, riorganizim kurrikular, treg pune

Fjolla DURAKU

Universiteti i Prizrenit

fjolla_duraku@outlook.com

"PËRKTHIMI NË EPOKËN E INTELIGJENCËS ARTIFICIALE: SFIDË APO MUNDËSI?"

Abstrakti

Përkthimi si komunikim ndërkulturor, është bërë shumë i nevojshëm për njerëzimin secilën ditë e më shumë. Studiues të ndryshëm janë marrë me përkthimin e veprave të ndryshme, qoftë letrare a veprave e shkrimeve shkencore, qoftë me teorinë e përkthimit në përgjithësi. Në ditët e sotme, me zhvillimin e madh të teknologjisë, është zhvilluar shumë edhe inteligjenca artificiale dhe dita ditës po futet në përdorim edhe për përkthime të ndryshme. Edhe në këtë punim, me anë të metodave analizuese e krahasuese, do të shohim përkthimin nga inteligjenca artificiale (me theks të veçantë chatGPT) dhe nga google translate. Përveç fjalive e teksteve të ndryshme që do të analizohen për mënyrën se si janë përkthyer nga gjuha angleze në gjuhën shqipe, do të analizohet edhe përkthimi

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

i idiomave të ndryshme me një qasje krahasimtare mes një përkthimi profesional në gjuhën shqipe, mes një përkthimi me chatGPT dhe atij me google translate.

Fjalët kyçe: *përkthim, inteligjencë artificiale, chatGPT, google translate, gjuhë shqipe*

TRANSLATE IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: CHALLENGE OR
OPPORTUNITY?

Abstract

Translation as intercultural communication has become increasingly necessary for humanity. Various researchers have dealt with the translation of various works, whether literary or scientific works, or with the theory of translation in general. Nowadays, with the great development of technology, artificial intelligence has also developed a lot and is being used day by day for various translations. In this paper, too, through analytical and comparative methods, we will look at translation by artificial intelligence (with special emphasis on chatGPT) and by Google Translate. In addition to the different sentences and texts that will be analyzed for the way they were translated from English to Albanian, the translation of different idioms will also be analyzed with a comparative approach between a professional translation into Albanian, between a translation with chatGPT and that with google translate.

Keywords: *translation, artificial intelligence, chatGPT, google translate, Albanian language*

Elvis BRAMO

Universiteti i Tiranës

elvisbramo@yahoo.com

NJË VËSHTRIM KUPTIMOR PËR «FJALORIN GREQISHT – SHQIP» TË W.M.LEAKE NË
VEPRËN «KËRKIME PËR SHQIPTARËT DHE GJUHËN SHQIPE»

Abstrakti

William Martin-Leake (dtl.1777), ka qenë ndër albanologët e parë që, për shkak të shërbimeve të tij diplomatike në hapësirën helene dhe shqiptare, pranë oborrit të Ali Pashë Tepelenës ra në kontakt dhe u interesua për gjuhën shqipe, natyrën dhe prejardhjen e saj si gjuhë indoeuropiane. Ai arriti në përfundimin se greqishtja dhe shqipja jo vetëm që nuk përbëjnë një grup të përbashkët, por asnjëra prej tyre nuk kishte gjuhë të përafërta europiane.

Në trashëgiminë studimore të William Martin-Leake që lidhet me gjuhën tonë, kemi bërë objekt të kësaj kumtese përjasjen që i bën udhëtari anglez greqishtes me shqipen, si dhe këtyre të dyjave me anglishten. Prej Leake-ut në albanologji kemi një fjalor me këto tri gjuhë. Ne kemi synuar që

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA**

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

të bëjmë një krahasim leksikor dhe semantik midis lemmave të këtij fjalori duke u ndalur kryesisht në disa shkronja e duke veçuar:

- a) leksema që përputhen plotësisht nga ana semantike - greqisht shqip dhe anglisht;
- b) leksema që afrohen kuptimisht mes këtyre tri gjuhëve.
- c) leksema që nuk rezultojnë si më sipër nga greqishtja shqip e në anglisht.

Për këtë jemi bazuar dhe këshilluar me fjalorin e njohur të gjuhës greke hartuar nga Babinoti si dhe me fjalorë anglisht të Oksfordit të viteve të fundit, ashtu edhe me fjalorë shpjegues të gjuhës shqipe të viteve 1980-2022. Jemi përpjekur që lëndën e fjalorit të Leake-ut për të tri gjuhët ta përdorim edhe në bashkime sintagmatike e në fjali, pa përjashtuar rastet kur të dhënat e fjalorit të albanologut anglez mund t'i gjejmë edhe në struktura frazeologjike. Në përfundimet tona do mund të hetojmë çfarë njohje kishte Leake-u për shqipen dhe greqishen si dhe të vëmë në dukje ato që janë shkruar e vlerësuar për këtë vepër të shek të XIX.

Fjalët kyçe: krahasim leksikor, bashkime sintagmatike, leksema, frazeologji, greqisht.

Besiana KRASNIQI, Lendita GJIKOLLI

Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina",

besianakrasniqi1997@gmail.com

**NDIKIMI I INTELIGJENCËS ARTIFICIALE (IA) DHE PËRDORIMI I APLIKACIONEVE
NË FUSHËN E PËRKTHIMIT**

Abstrakti

Përkthimi i saktë, që ruan nuancat, emocionet dhe kulturat, është një sfidë e madhe për çdo përkthyes, edhe pse IA ka bërë përparime në shpejtësinë dhe saktësinë e përkthimeve, ajo nuk ka arritur ende të përballojë kompleksitetin e teksteve letrare dhe atyre poetike.

Ky hulumtim shkencor shqyrton sfidat dhe mundësitë që paraqiten gjatë përkthimit në epokën e Inteligjencës Artificiale (IA), duke u fokusuar në ambiguitetin në mes përkthimit njerëzor dhe atij të automatizuar. Pikat kyçe të diskutimit përfshijnë përkufizimin e përkthimit si akt tradhtie në kontekstin e shprehjes italiane “Traduttore, traditore” si dhe kapacitetin që ka IA, të zvogëlojë apo rrisë këtë “tradhti” në përkthim. Një pjesë e rëndësishme e këtij studimi është krahasimi i një teksti të përkthyer njëkohësisht nga Kokona dhe nga aplikacionet më të përdorura për përkthim automatik: Google Translate, DeepL dhe HeyGen, që është një variacion tjetër i përkthimit të automatizuar /simultan me qëllim të vlerësimit të saktësisë, besnikërisë dhe cilësisë. Këto rezultate nuk përcaktojnë performancën e këtyre aplikacioneve mirëpo shërbejnë të paktën si pistë për hulumtimet e kësaj natyre. Për realizimin e këtij hulumtimi shkencor kemi ndjekur qasje krahasuese dhe analitike duke bërë krahasimin midis përkthimit human dhe atij të automatizuar, me përndjekjen e disa hapave si: analizat teorike, kontekstuale dhe praktikat e përkthimit.

Fjalët kyçe: Përkthim, interpretim, aplikacion, automatizëm, IA.

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE**

**THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) AND THE USE OF
APPLICATIONS IN THE FIELD OF TRANSLATION**

Abstract

Accurate translation that preserves nuances, emotions and cultures is a major challenge for any translator, although AI has made advances in the speed and accuracy of translations, it has not yet managed to cope with the complexity of literary and poetic texts.

This scientific research examines the challenges and opportunities that arise during translation in the era of Artificial Intelligence (AI), focusing on the ambiguity between human and automated translation. Key points of discussion include the definition of translation as an act of betrayal in the context of the Italian expression “Traduttore, traditore” as well as the capacity that AI has to reduce or increase this “betrayal” in translation.

An important part of this study is the comparison of a text translated simultaneously by Kokona and by the most used applications for automatic translation: Google Translate, DeepL and HeyGen, which is another variation of automated /simultaneous translation in order to evaluate accuracy, fidelity and quality.

These results do not determine the performance of these applications, but serve at least as a track for research of this nature. For the realization of this scientific research, we followed a comparative and analytical approach, making a comparison between human and automated translation, following several steps such as: theoretical, contextual analyzes and translation practices.

Key words: *Translation, interpretation, application, automation, AI*

Stavroula Paraskevi VRAILA, Georgia MILIONI, Christos PONIROS

Ionian University, Kapodistrian University of Athens

svraila@ionio.gr

**HIGHLIGHTING THE SIGNIFICANCE OF PHRASEOLOGY: FROM LANGUAGE
TEACHING TO TRANSLATION TECHNOLOGY**

Abstract

A basic feature of language expression, idioms embed cultural, pragmatic, and stylistic subtleties that provide great difficulties for both language acquisition and translation. Though they are essential for communicative competency, idioms are still underrepresented in foreign language courses, so affecting learners' proficiency and complicating translating operations, especially in relation to machine translation (MT). The results of an interdisciplinary research project producing a multilingual glossary of idioms are presented in this work. Inspired by fieldwork and empirical

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

studies on pedagogical needs in foreign language education, the glossary addresses important issues in idioms translation and functions as a useful tool for translators as well as for teachers.

This study exposes recurrent mistakes and inconsistencies in idiom translation by analyzing translation strategies and evaluating the effectiveness of modern MT systems—including Neural Machine Translation (NMT) and Large Language Models (LLMs)—hereby. Comparative study of human and machine-generated outputs reveals how poorly algorithmic processing captures cultural and contextual subtleties. These results highlight the need of an all-encompassing strategy combining computational developments, language instruction, and translation theory to improve idiom understanding and translating accuracy.

As part of this research, a range of entries from the multilingual glossary will be presented, illustrating both the theoretical framework and its useful uses. This work argues for the methodical integration of idioms into language education and the improvement of computational language models to better fit idiomatic expressions in multilingual settings by bridging linguistic pedagogy with translation technology.

Key Words: *phraseology, language teaching, translation technology*

Prof. Milote SADIKU

Universiteti i Prishtinës, Kosovë

milote.sadiku@uni-pr.edu

ZUR MASCHINELLEN (UN)ÜBERSETZUNG VON PHRASEOLOGISMEN IN
LITERARISCHEN TEXTEN

Abstract

Phraseologismen werden in der Übersetzungswissenschaft als relevante Elemente der literarischen Übersetzung angesehen. In der Fachliteratur werden Phraseologismen - vor allem idiomatische Phraseologismen - als besonders schwierig für das Übersetzen betrachtet. Schwierigkeiten treten vor allem bei der Übertragung von Wendungen auf, die in der Kultur der jeweiligen Sprache verwurzelt sind. Ziel des vorliegenden Beitrags ist es, die Übersetzung von Phraseologismen in literarischen Texten einerseits auf der Basis maschineller Übersetzung und andererseits durch zweisprachigen Textvergleich zu untersuchen. Als ausgangssprachliche Texte dienen sowohl deutsche als auch albanische Texte. Der Schwerpunkt liegt auf idiomatischen und teildiomatischen Phraseologismen, die bei der literarischen Übersetzung Schwierigkeiten bereiten. Künstliche Intelligenz (KI) revolutioniert die Übersetzungsbranche. Auch Fachleute nutzen moderne KI-gestützte Tools, um ihre Arbeit effizienter zu gestalten. Im Mittelpunkt der Untersuchung steht der Vergleich und die Analyse der Empfehlung der besten maschinellen Übersetzung von Phraseologismen für das Sprachenpaar Deutsch-Albanisch. Die maschinelle

REPubLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Übersetzung der phraseologischen Einheit wird dann mit der Übersetzung im literarischen Text durch den Übersetzer verglichen, wobei analysiert wird, für welche Übersetzung sich die Übersetzer entschieden haben, wenn es sich um kultur- und sprachspezifische phraseologische Einheiten der jeweiligen Sprache handelt.

Schlüsselwörter: Phraseologismen, literarische Übersetzung, maschinelle Übersetzung, deutsch-albanische Äquivalenzen

Eda SHEHU

Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja

eda.shehu@unitir.edu.al

VEÇORI TË PARAQITJES SË TERMAVE NË GJUHËN RUSE DHE BARASVLERËSIT NË
GJUHËN SHQIPE NË “FJALORIN POLITEKNIKË RUSISHT-SHQIP”

Abstrakt

Fjalori politeknik rusisht-shqip (1980), hartuar nga Sabaudin Kurti, bëhet objekt trajtimi në këtë punim për vlerat e veçanta në paraqitjen e 40.000 termave, të rreth 30 fushave teknike në gjuhën ruse (si gjuhë dhënëse) me barasvlerësit përkatës në gjuhën shqipe. Vepra në fjalë paraqet interes për dhënësin e zgjeruar të informacionit faktik terminologjiko-konceptor, duke shënuar përgjithësisht pas çdo termi të huaj (rus.) fushën ose fushat përkatëse me barasvlerësit në shqip, si: балка мек., ndër., ark. / tra, por edhe kur barasvlerësit në shqip përbëhen nga terma të huazuar dhe të shqipëruar: обсорбция / përthithje, absorbim. Në shumë raste një termi njëfjalësh në rusisht i përgjigjet në shqip një barasvlerës togfjalësh deri përkufizim. Në raste të tjera, termat dalin si njësi të ndryshme leksiko-gramatikore: mbiemër (rus.) / emër (shq.): бумажный / letre, i letres, prej letre. Duhet theksuar se ndonjëherë barasvlerësit shqip jepen në formë të padiferencuara, si: брус (rus.) / krah, e ngritur, grihë (shq.). Kjo bën që Fjalori duhet të vështrohet edhe nga ana e disa mangësive që vërehen në të, si: mosdiferencimi i plotë i barasvlerësve të termave rusë në shqip, duke i dhënë me kufij të papërcaktuar plotësisht, si edhe dhënia e termave njëfjalësh rusë në togfjalështa në shqip deri në përkufizim: автотипия (rus.) / proces fotomekanik për përgatitjen e klisheve me riliev (shq.). Gjithësesi duhet nënvizuar se me këtë trajtesë për një vepër terminografike me spektër të gjerë, siç është vepra e mësipërme, hapet rruga për t’u thelluar më tej për vështtrimin e saj, si edhe për fjalorët politeknikë të hartuar e botuar më vonë në vendin tonë.

Fjalët çelës: fjalor, politeknik, barasvlerës, përfaqësim, term, togfjalësh

“THE FEATURES OF RUSSIAN TERM REPRESENTATION AND ALBANIAN
EQUIVALENTS IN THE “RUSSIAN-ALBANIAN POLYTECHNIC DICTIONARY”

Key words: dictionary, polytechnic, equivalent, representation, term, word-group

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA**

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

**“ОСОБЕННОСТИ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ РУССКИХ ТЕРМИНОВ И АЛБАНСКИХ
ЭКВИВАЛЕНТОВ В "РУССКО-АЛБАНСКОМ ПОЛИТЕХНИЧЕСКОМ СЛОВАРЕ"**

Аннотация

Русско-албанский политехнический словарь (1980), составленный Сабаудином Курти, рассматривается в данной работе ввиду его особой ценности в представлении 40 000 русских терминов из примерно 30 технических областей (как языке-источнике) с соответствующими албанскими эквивалентами (как языке-приемнике). Рассматриваемый терминографический труд в нашей научной работе представляет интерес в предоставлении расширенной фактической терминологическо-концептуальной информации, обычно указывая после каждого русского термина соответствующую область или области с албанскими эквивалентами, как н.п.: балка (рус.) /mek, ndër., ark. (shq.) tra, но также и когда албанские эквиваленты состоят из заимствованных и албанизированных терминов: обсорбция / përthithje, absorbim. Во многих случаях однословному русскому термину соответствует в албанском языке многословный эквивалент, вплоть до определения. В других случаях термины представлены в различных лексико-грамматических единицах: прилагательное (рус.) / существительное (алб.): бумажный / letre, i letrës, prej letre. Следует подчеркнуть, что иногда албанские эквиваленты даются в недифференцированных формах, например: брус (рус.) / krah, e ngritur, grihë (shq.). В нашей работе мы рассматриваем Словарь также с точки зрения некоторых недостатков, таких как: неточная дифференциация русских терминов в языке; предоставление албанских терминов с не полностью определенными границами, а также предоставление однословных русских терминов в многословных сочетаниях, вплоть до определений: автотипия (рус.) / proces fotomekanik për përgatitjen e klisheve me riliev (shq.). Тем не менее, следует подчеркнуть, что с этим рассмотрением этого терминографического труда, открывается путь к дальнейшему углублению в ее исследование, а также для составления политехнических словарей, опубликованных позже в нашей стране.

Ключевые слова: словарь, язык, эквивалент, представление, термин, словосочетание

Anida KISI, Nikoleta SPAHI

Universiteti i Tiranës,

Përkthyesë profesionale e gjuhës së shenjave, ANAD

anida.kisi@unitir.edu.al

SFIDAT E INTERPRETIMT NË GJUHËN E SHENJAVE SHQIPE

Abstrakt

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Interpretimi në gjuhën e shenjave shqipe përfaqëson një komponent thelbësor në sigurimin e të drejtave të njeriut për personat e shurdhër, sidomos në qasjen ndaj informacionit, arsimimit dhe pjesëmarrjes në jetën publike. Megjithatë, ky proces shoqërohet me sfida të shumta, që burojnë nga mungesa e standardizimit të gjuhës së shenjave, mungesa e interpreteve të trajnuar profesionalisht, si dhe nga statusi ende i paqartë institucional i këtij profesioni në Shqipëri. Kjo kumesë analizon sfidat më të theksuara me të cilat përballen interpretët e gjuhës së shenjave shqipe në kontekste të ndryshme — arsimore, ligjore dhe mediatike. Duke u bazuar në të dhëna nga terreni, përvoja praktike dhe bashkëpunimi me komunitetin e personave të shurdhër, diskutohet rëndësia e ndërtimit të një sistemi të qëndrueshëm formimi profesional, nevoja për njohje ligjore dhe përfshirje institucionale, si dhe zhvillimi i një korpusi terminologjik funksional. Në përfundim, paraqiten disa rekomandime konkrete për përmirësimin e kushteve të punës dhe rritjen e cilësisë së interpretimit në gjuhën e shenjave shqipe, si një hap drejt barazisë dhe gjithëpërfshirjes sociale.

Fjalë kyçe: *interpretim, gjuha e shenjave shqipe, sfida, formim profesional, përfshirje sociale*

CHALLENGES OF SIGN LANGUAGE INTERPRETATION IN ALBANIAN SIGN LANGUAGE

Interpretation in Albanian Sign Language (ASL) plays a crucial role in ensuring the human rights of deaf individuals, particularly in accessing information, education, and participation in public life. However, this process faces numerous challenges arising from the lack of standardization of the language, the shortage of professionally trained interpreters, and the still unclear institutional status of this profession in Albania. This presentation analyzes the most pressing challenges encountered by sign language interpreters in various contexts — educational, legal, and media-related. Drawing on field data, practical experience, and collaboration with the deaf community, the study discusses the importance of establishing a sustainable system of professional training, the need for legal recognition and institutional inclusion, and the development of a functional terminological corpus. The presentation concludes with concrete recommendations for improving working conditions and enhancing the quality of interpretation in Albanian Sign Language, as a necessary step towards equality and social inclusion.

Keywords: *sign language interpretation, Albanian Sign Language, challenges, professional training, social inclusion*

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Dejan KUSHTA, Stelina NDREU

Universiteti i Tiranës

dejan.kushta@unitir.edu.al

E ARDHMJIA E PËRKTHYESVE NË EPOKËN E IA: ZËVENDËSIM APO BASHKËPUNIM?

Abstrakti: Me zhvillimin e shpejtë të teknologjive të Inteligjencës Artificiale (IA), veçanërisht të përkthyesve automatikë dhe modeleve gjuhësore të mëdha si ChatGPT dhe DeepL, profesionistët e përkthimit përballen me një pikë kthese thelbësore: a do të zëvendësohen ata nga makinat, apo do të bashkëjetojnë në një ekosistem të ri digjital bashkëpunues? Ky punim synon të analizojë ndikimin e mjeteve të përkthimit të bazuara në IA në praktikën e përkthimit profesional, duke vlerësuar avantazhet, kufizimet dhe sfidat që sjell kjo teknologji për përkthyesit.

Përmes një analize krahasuese të përkthimeve të kryera nga IA dhe përkthyesit njerëzorë në tekste me kompleksitet të ndryshëm (letrar dhe teknik), punimi eksploron rolin e përkthyesit në një realitet të ri ku makina dhe njeriu ndërveprojnë. Gjithashtu trajtohen çështje etike, përgjegjësia për përkthime të gabuara dhe nevoja për rikonceptim të kompetencave të përkthyesve në epokën digjitale.

Rezultatet tregojnë se, ndonëse IA ofron efikasitet dhe akses të menjëhershëm në përkthim, ajo nuk mund të zëvendësojë nuancat kulturore, kreativitetin dhe përgjegjësinë profesionale të përkthyesit. Për pasojë, e ardhmja e përkthimit nuk qëndron në konkurrencën mes njeriut dhe makinës, por në bashkëpunimin simbiotik midis tyre.

Fjalët kyçe: *Inteligjenca Artificiale, përkthim automatik, përkthyes profesionalë, bashkëpunim digjital, ndërveprim njeri–makinë, kompetenca digjitale, nuanca kulturore.*

THE FUTURE OF TRANSLATORS IN THE AGE OF AI: SUBSTITUTION OR
COLLABORATION?

Abstract

With the rapid development of Artificial Intelligence (AI) technologies, especially machine translators and large language models such as ChatGPT and DeepL, translation professionals face a fundamental turning point: will they be replaced by machines, or will they coexist in a new collaborative digital ecosystem? This paper aims to analyze the impact of AI-based translation

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

tools on professional translation practice, assessing the advantages, limitations, and challenges that this technology brings to translators.

Through a comparative analysis of translations performed by AI and human translators on texts of varying complexity (literary and technical), the paper explores the role of the translator in a new reality where machines and humans interact. It also addresses ethical issues, liability for mistranslations, and the need to rethink translators' competencies in the digital age.

The results show that, while AI offers efficiency and instant access to translation, it cannot replace the cultural nuances, creativity, and professional responsibility of the translator. Consequently, the future of translation does not lie in competition between humans and machines, but in symbiotic cooperation between them.

Keywords: *Artificial Intelligence, machine translation, professional translators, digital collaboration, human-machine interaction, digital competence, cultural nuances.*

Dalina Berisha,
Universiti Hasan Prishtina
berishadalina@gmail.com

DIE AUTHENTIZITÄT KI-BASIERTER ÜBERSETZUNGEN: DEEPLS ÜBERSETZUNG
VON JOSEPH CONRAD'S HEART OF DARKNESS

Abstract

Diese Studie befasst sich mit der Frage nach der Authentizität von Übersetzungen, die mithilfe künstlicher Intelligenz erzeugt werden. Im Mittelpunkt steht eine vergleichende Analyse eines literarischen Textausschnitts aus dem Roman *Heart of Darkness* von Joseph Conrad. Untersucht wird die maschinelle Übersetzung durch DeepL im Vergleich zu mehreren publizierten menschlichen Übersetzungen, mit dem Ziel zu klären, ob der maschinelle Output eine eigenständige Übersetzungsvariante darstellt oder ob er sich implizit auf bestehende Übersetzungen stützt, die möglicherweise als Trainingsmaterial verwendet wurden.

Die Methodik kombiniert eine qualitative Analyse nach dem Modell von Kirchhoff et al. (2012), um stilistische, semantische und strukturelle Unterschiede zwischen den Versionen herauszuarbeiten, sowie eine quantitative Analyse mithilfe des BLEU-Scores. Letzterer misst die lexikalische und phrasale Übereinstimmung zwischen den Übersetzungen und dient als Indikator

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

zur Einschätzung formaler Ähnlichkeiten, die auf einen potenziellen Einfluss vorhandener Korpora hinweisen könnten.

Schlüsselwörter: *maschinelle Übersetzung, literarische Übersetzung, Künstliche, Intelligenz, DeepL, Authentizität, kontrastive Analyse*

AUTENTICITETI I PËRKTHIMEVE TË BAZUARA NË INTELIGJENCËN ARTIFICIALE:
PËRKTHIMI NGA DEEPL-I I HEART OF DARKNESS TË JOSEPH CONRAD-IT

Abstrakt

Ky studim shqyrton çështjen e autenticitetit në përkthimet e krijuara nga inteligjenca artificiale, me fokus në një analizë kontrastive të një fragmenti letrar nga romani Heart of Darkness i Joseph Conrad-it. Në qendër të analizës është përkthimi i gjeneruar nga DeepL-i, i cili krahasohet me disa përkthime të botuara nga përkthyes të ndryshëm, me synimin për të hetuar nëse output-i makinerik përfaqëson një variant të pavarur, apo nëse ai mbështetet te përkthimet ekzistuese, të cilat mund të kenë shërbyer si material trajnues për të. Metodologjia ndërthur një analizë cilësore sipas modelit të Kirchhoff et al. (2012), për të evidentuar dallimet stilistike, semantike dhe strukturore ndërmjet versioneve; dhe një analizë sasiore përmes BLEU-score, që mat përputhjen leksikore dhe frazeologjike ndërmjet përkthimeve. Ky indikator përdoret për të vlerësuar nivelin e ngjashmërisë formale që mund të sugjerojë ndikim nga korpuset ekzistuese.

Fjalët kyçe: *përkthim automatik, përkthim letrar, inteligjencë artificiale, DeepL, autenticiteti, analizë kontrastive*

Aleksia NDREU,

Përkthyes zyrtare e gjuhës angleze

alexiandreou@hotmail.com

FROM CAT TOOLS TO AI: REDEFINING TRANSLATION AND INTERPRETATION
IN THE DIGITAL AGE

Abstract

The rapid evolution of digital technologies has reshaped the fields of translation and interpretation, giving rise to Translation 4.0—a paradigm that integrates human expertise with AI-driven tools, cloud-based collaboration, and automated workflows. This transformation has redefined professional practices, influencing efficiency, accuracy, and the role of translators and interpreters. While Computer-Assisted Translation (CAT) tools and Neural Machine Translation (NMT)

REPublika e Shqipërisë
UniverSiteti i Tiranës
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

enhance productivity and consistency, they also pose challenges related to quality assurance, ethics, and the balance between human cognitive skills and AI-driven automation.

This study explores the impact of CAT tools on Greek-English translation and interpretation, focusing on multilingual workflows, terminology management, and interpreter training. Drawing from my experience as a trilingual speaker of Albanian, Greek, and English, as well as my academic background in Translation and Interpretation (MA, University of Surrey) and English Language and Language Teaching (BA, University of Greenwich), I analyze how Translation 4.0 technologies—such as CAT tools, machine translation, and AI-driven applications—shape linguistic decision-making and professional adaptation. The research also examines best practices for integrating these digital tools while maintaining linguistic and cultural fidelity, addressing the broader implications for translation ethics and professional sustainability.

By analyzing case studies, industry trends, and theoretical frameworks from Translation 4.0, this paper contributes to discussions on the challenges and opportunities that define translation and interpretation in the digital age. It provides insights into how practitioners can leverage technology while preserving the irreplaceable role of human expertise.

Keywords: *Translation 4.0, CAT Tools, Neural Machine Translation, Digital Age, Professional Challenges*

NGA MJETET CAT TE AI: EVOLUCIONI I PËRKTHIMIT DHE INTERPRETIMIT NË
EPOKËN DIGJITALE

Abstrakt

Evolucioni i shpejtë i teknologjive digjitale ka transformuar fushën e përkthimit dhe interpretimit, duke sjellë Përkthimin 4.0—një paradigmë që integron ekspertizën njerëzore me mjetet e drejtuara nga AI, bashkëpunimin në re dhe punëflukset e automatizuara. Kjo transformim ka ripërcaktuar praktikën profesionale, duke ndikuar në efikasitetin, saktësinë dhe rolin e përkthyesve dhe interpreteve. Ndërsa mjetet e Përkthimit të Kompjuterizuar (CAT) dhe Përkthimi Makinerik Neural (NMT) rrisin produktivitetin dhe qëndrueshmërinë, ato gjithashtu paraqesin sfida lidhur me sigurimin e cilësisë, etikën dhe balancën midis aftësive kognitive njerëzore dhe automatizimit të drejtuar nga AI.

Ky studim shqyrton ndikimin e mjeteve CAT në përkthimin dhe interpretimin nga Greqishtja në Anglisht, duke u fokusuar në fluksin, menaxhimin e terminologjisë dhe trajnimin e interpreteve. Duke u mbështetur në përvojën time si folës i shqipes, greqishtes dhe anglishtes, si dhe në formimin tim akademik në Përkthim dhe Interpretim (MA, Universiteti i Surrey) dhe Gjuhë dhe Mësimdhënie e Anglishtes (BA, Universiteti i Greenwich), unë analizoj se si teknologjitë e Përkthimit 4.0—si mjetet CAT, përkthimi makinerik dhe aplikacionet e drejtuara nga AI—ndikojnë në vendimmarrjen gjuhësore dhe përshtatjen profesionale. Hulumtimi gjithashtu shqyrton

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

praktikat më të mira për integrimin e këtyre mjeteve digjitale, duke ruajtur besnikërinë gjuhësore dhe kulturore, si dhe pasojat më të gjera për etikën e përkthimit dhe qëndrueshmërinë profesionale. Duke analizuar rastet studimore, trendet e industrisë dhe kuadrin teorik nga Përkthimi 4.0, ky punim kontribuon në diskutimet mbi sfidat dhe mundësitë që përcaktojnë përkthimin dhe interpretimin në epokën digjitale. Ai ofron pasqyrë mbi mënyrat se si profesionistët mund të shfrytëzojnë teknologjinë ndërkohë që ruajnë rolin e pazëvendësueshëm të ekspertizës njerëzore.

Fjalë kyçe: *Përkthimi 4.0, Mjetet CAT, NMT, Epoka Digjitale, Sfida Profesionale*

Rudina XHILLARI

Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Tiranës
rudina.xhillari@unitir.edu.al

**CHALLENGES OF TEACHING SIMULTANEOUS AND CONSECUTIVE INTERPRETING
IN TODAY'S REALITY AND THE AI ERA**

Abstract

The field of interpretation, comprising both simultaneous and consecutive modalities, is experiencing significant changes due to globalization and technological advancement, particularly the rise of artificial intelligence (AI). These developments present unique challenges for educators tasked with preparing interpreters to meet the demands of modern communication environments. This article examines the specific challenges facing teaching methodologies today and explores the implications of AI on interpreting education, with a focus on skills development, ethical considerations, and adapting curricula to prepare future professionals.

Advancements in AI, such as real-time translation applications or the automated subtitling features in Zoom and Microsoft Teams, are transforming the interpretation landscape. While these tools provide impressive capabilities, they raise concerns about the potential devaluation of human interpreters.

Trainers of would-be interpreters face the challenge of incorporating AI tools into traditional pedagogical frameworks. However, effectively integrating these tools requires a comprehensive understanding of their capabilities and limitations. This necessitates curriculum updates that blend theory, practical skills, and technological proficiency.

The future of conference interpreting Education in the AI era makes rethinking curriculum design a huge challenge in order to meet evolving market demands, preparing graduates for a hybrid future.

With the advent of AI tools, ethical issues surrounding accuracy, cultural representation, and the potential for job displacement must be integrated into training.

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Keywords: *Artificial Intelligence (AI), Conference Interpreting, Interpreter Training, Curriculum Development, Ethical Considerations*

Ermenita ÇUKA

Universiteti F.S. Noli Korçë

ermenitacuka@yahoo.com

PËRDORIMI I KONTEKSTIT DHE SITUATËS SI NJË TEKNIKË EFEKTIVE GJATË
PËRKTHIMIT TË FJALËVE AMBIGJENE TË GJUHËS ANGLEZE NGA STUDENTËT
SHQIPËTARE

Abstrakt

Gjatë të mësuarit të gjuhës angleze si gjuhë e dytë, një nga sfidat më të mëdha është të mësuarit e fjalorit dhe veçanërisht të mësuarit e fjalorit ambigjen. Nxënësit, që e mësojnë gjuhën angleze si gjuhë të dytë, hasin vështirësi gjatë përkthimit të fjalëve ambigjene, pasi, si rezultat i shumëkuptimësisë që mbartin këto fjalë, i vendosin nxënësit në dilemë të zgjedhjes së kuptimit të tyre, nëse konteksti nuk qartëson plotësisht kuptimin e tyre. Qëllimi i këtij artikulli është të hulumtojë rolin e kontekstit dhe të situatës në qartësimin e kuptimit gjatë përkthimit të fjalëve ambigjene. Ai synon t'u ofrojë studentëve shqiptarë të gjuhës angleze teknika të dobishme dhe efektive për një përkthim sa më të saktë të fjalëve ambigjene dhe të përshtatshëm me ligjërimin pjesë e të cilit janë ato. Për më tepër, gjatë përkthimit të një fjale ambigjene me shumë kuptime mund të ndodhë që ajo fjalë të mos ketë një ekuivalent të drejtpërdrejtë në gjuhën e synuar, duke kërkuar që përkthyesit të mbështeten në kontekstin, intuitën ose njohuritë kulturore për të zgjedhur përkthimin më të përshtatshëm. Kjo rrit shkallën e vështirësisë së përkthimit dhe konfuzionin. Gjithashtu mund të çojë në keqinterpretim dhe keqkuptim të fjalës e për rrjedhojë shmangie nga kuptimi i synuar i ligjëruesit. Në përfundim, artikulli nuk trajton vetëm problemet që shkakton leksiku ambigjen në përkthimin e ligjëratës, porse prezanton mënyra të dobishme të zgjidhjes së këtij ambiguiteti dhe shmangies së keqinterpretimeve të mundshme që mund të sjellë përkthimi i papërshtatshëm i këtyre fjalëve ambigjene.

Fjalë kyçe: *fjalë ambigjene, përkthim, keqinterpretim, shumëkuptimësi.*

Abstract

While learning English as a second language, one of the biggest challenges is learning vocabulary and especially learning ambiguous vocabulary. Students who learn English as a second language encounter difficulties in translating ambiguous words, as, as a result of the

REPubLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

ambiguity that these words carry, they are put in a dilemma of choosing their meaning if the context does not fully clarify their meaning. The purpose of this article is to explore the role of context and situation in clarifying meaning during the translation of ambiguous words. It aims to provide Albanian students of English with useful and effective techniques for a more accurate translation of ambiguous words and appropriate to the discourse of which they are a part. Furthermore, when translating an ambiguous word with multiple meanings, it may happen that the word does not have a direct equivalent in the target language, requiring translators to rely on context, intuition, or cultural knowledge to select the most appropriate translation. This increases the level of translation difficulty and confusion. It can also lead to misinterpretation and misunderstanding of the word and, consequently, deviation from the speaker's intended meaning. In conclusion, the article not only addresses the problems that ambiguous lexicon causes in speech translation, but also presents useful ways to resolve this ambiguity and avoid possible misinterpretations that the inappropriate translation of these ambiguous words can bring.

Keywords: *ambiguous words, translation, misinterpretation, polysemy.*

Orges SELMANI

University of Tirana

orges.selmani@unitir.edu.al

INTERPRETIMI – KY PROCES MES FJALËS DHE SHQISAVE
PIKA TAKIMI DHE JO VETËM TË INTERPRETIMIT MES GJUHËVE NATYRALE DHE GJUHËS SË
SHENJAVE

Abstrakt

Interpretimi njihet si veprimtari përkthimore e si një formë e veçantë e “Përkthimit” edhe pse e ka njohur aspektin praktik që para shpikjes së shkrimit apo të përdorimit të përkthimit me shkrim. Kumbësia do ta trajtojë interpretimin dhe tipologjitë e ndryshme të tij në një vështrim diakronik. Sinkronikisht do të merret me nevojën për interpretim në gjuhën e shenjave teksa dhe komunitetit e kështu do të shihet se si paraqitet situata në Shqipëri në lidhje me këtë. Një tjetër aspekt i rëndësishëm, teksa Fakulteti i Gjuhëve të Huaja tashmë është angazhuar të nisë përgatitjen e interpretëve të rinj në gjuhën e shenjave, është ai marrjes në analizë të asaj se si ky interpretim do të kërkojë disa aftësi të shtuara që e bëjnë të ndryshëm në dinamika nga ai mes gjuhëve natyrale. Për këtë arsye nevojitet një trajtim më i thellë i metodologjisë të mësimdhënies së interpretimit për të përfshirë edhe këtë modalitet sa unik aq edhe të pranishëm dhe të domosdoshëm.

Fjalë Kyç: *Interpretim, gjuhë shenjash, gjuhë natyrale, daktilim, shënim.*

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Adriatik DERJAJ,
Universiteti i Tiranës
adriatik.derjaj@unitir.edu.al

ARABIZMAT PARA-MESJETARE NË EPOSIN E KRESHNIKËVE

Abstrakti

Në Eposin e Kreshnikëve prania e ndikimeve kulturore Arabe dhe Oguze është e dukshme. Në hulumtim do të vërejmë se si jo vetëm elementet morfofonologjike por edhe ato leksigrafike e idiomatike gjenden dendur në trajtën e formulave klishe të poezisë popullore. Kryesisht formulat liturgjike në tekstet e para viteve nëntëdhjetë për arsye të censurës së periudhës së diktaturës komuniste, mendojmë, nuk janë përfshirë në botime. Kjo ka bërë që përmbledhjet e botuara në Tiranë të mos transmetojnë plotësisht mesazhin hyjnor të kreshnikëve.

Ndikimet Arabe – Oguze – Turke hasen që tek emrat e dyshe të vëllezërve Muj dhe Halil. Sido që ka pasur përpjekje për t'i shpjeguar emrat e tyre me një burim etimologjik vendës, prejardhja turko-arabe-orientale e tyre është e dukshme. Edhe kreshnikët e tjerë, pjesëtarë të çetës së Mujit, përgjithësisht kanë emra orientale; ata quhen Ali, Mehmet, Hasan, etj. Turko-arabë janë edhe titujt: agë, dizdar, bajraktar.

Në fund të studimit do të ndalemi të vargje të ndryshme ku personazhet kryejnë konkretisht rite islame, siç është marrja e abdesit si elementet kulturore orientale të përshëndetjes dhe zakoneve të të jetës së përditshme.

Fjalët kyçe: Arabizma, Idiomatikë, Multikulturale, Epos, Kreshnik

Stela BILAJ

Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, UT
stela.bilaj@gmail.com

REAL-TIME SPEECH RECOGNITION IN INTERPRETATION: ETHICAL AND
CULTURAL CHALLENGES IN THE ALBANIAN CONTEXT

Abstract

This paper examines the integration of real-time Speech Recognition (SR) technology into the fields of translation and interpretation, focusing on the cultural and ethical challenges it presents. As SR systems rapidly transcribe spoken language into text, they promise to improve communication across languages and cultures. However, these systems often struggle with regional dialects, idiomatic expressions, and non-verbal communication, leading to potential misinterpretations. This issue is particularly evident in Albania, where the Gheg and Tosk dialects challenge accurate recognition.

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

The paper also explores the ethical implications of SR, such as concerns about data privacy, bias in training datasets, and the need for inclusive systems that cater to diverse linguistic and cultural communities.

To gather insights on these issues, a survey was conducted among students of this field, teachers of foreign languages, and translators or interpreters in Albania. The survey results highlighted the challenges of using SR systems in translation and interpretation, especially concerning dialectical variations, accuracy, and trust in the technology. By proposing a hybrid model that combines the speed of SR technology with human oversight, the paper suggests a balanced approach to improving accuracy, especially in critical environments.

Ultimately, the paper emphasizes the importance of developing culturally sensitive SR systems to ensure equitable access and avoid exacerbating social disparities.

Keywords: *Speech Recognition, Dialects, Ethics, Inclusivity*

Koutroumpi EIRINI, Milioni GEORGIA

National and Kapodistrian University of Athens

irenekoutroubi@gmail.com

MIDWAY UPON THE JOURNEY OF TRANSLATION: DIGITAL INSIGHTS INTO
DANTE'S DIVINE COMEDY

Abstract

The intersection of translation studies and digital humanities provides innovative methodologies for comparative textual analysis. This study examines how computational tools can improve the understanding of linguistic transformations in translation, by analyzing the original Italian text of Dante Alighieri's Divine Comedy alongside an English translation. Using Python-based text analysis and Voyant Tools, the research identifies and compares the most frequent and unique words in both versions, highlighting lexical shifts, semantic patterns, and stylistic adaptations introduced through translation.

By applying text-processing techniques such as tokenization, lemmatization, and frequency analysis, the research explores how meaning, emphasis, and poetic structure remain consistent or undergo transformation in translation. The findings contribute to discussions on equivalence, the degree of fidelity in translation, cultural mediation, and the role of digital methodologies in translation studies. Furthermore, this approach emphasizes the significance of computational tools in literary and linguistic research, aligning with the broader topics of translation in the digital age. Beyond demonstrating the potential of technology in translation research, it also raises questions about the evolving relationship between human interpretation and digital analysis.

Keywords: *Computational linguistics, translation analysis, Divine Comedy, text processing, lexical comparison.*

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Valdet BICI, Iris KLOSI

University of Tirana, Subsidiary Saranda, Faculty of Foreign Languages

valdet.bici@unitir.edu.al

TRANSLATING CULTURAL HERITAGE TERMINOLOGY IN COASTAL TOURISM: THE
CASE OF ALBANIA'S SOUTHERN COASTLINE

Abstract

This paper explores the translation of cultural heritage terminology in the context of coastal tourism along Albania's southern coastline, spanning from Vlora to Saranda. The study focuses on the linguistic, conceptual, and contextual challenges associated with translating materials that promote the region's rich heritage, including tangible and intangible elements such as historical landmarks, archaeological sites, traditional customs, local craftsmanship, and the unique environmental significance of nature parks and monuments.

Given the increasing importance of cultural tourism in Albania, accurate and culturally sensitive translations are essential for ensuring that international visitors gain a deeper understanding of the historical and cultural identity of the region.

The paper identifies key terminology necessary for translators and tour guides who serve as mediators between local heritage and foreign audiences. These terms encompass architectural descriptions, culinary traditions, historical references, and narratives that define the authentic character of the region.

Furthermore, the study highlights the impact of translation choices on the perception and appreciation of cultural heritage, emphasizing the need for standardized terminology that maintains historical accuracy while remaining accessible to diverse audiences. By analyzing existing translations and proposing best practices, the paper aims to contribute to improved translation strategies that enhance visitor engagement, support sustainable tourism development, and preserve the unique cultural identity of Albania's southern coastline.

Keywords: *Cultural heritage translation, coastal tourism, Albania's southern coastline, tangible and intangible heritage, translation strategies.*

Anna MARKOVA

Sofia University "St. Kliment Ohridski"

amarkova@uni-sofia.bg

SUR LA TRADUCTION DES REALIA ET RÉGIONALISMES TERMINOLOGIQUES DANS
LES DICTIONNAIRES ÉLECTRONIQUES BILINGUES

Resumé

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA**

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

La communication se propose d'explorer les modalités de mise en place de la traduction dans une langue étrangère, proposée par les dictionnaires électroniques bilingues dans le cas d'un lexique de spécialité d'un profil particulier, à savoir les termes culturellement ou géographiquement marqués. À partir d'un corpus de dénominations terminologiques d'établissements de restauration en français, constitué par le dépouillement de sources en ligne et imprimées (dictionnaires, sites institutionnels et commerciaux de restauration, publications et blogs spécialisés dans le tourisme), seront recherchées, dans 4 dictionnaires et bases lexicales en ligne bilingues (Larousse, Reverso, Linguee, WordRef), les équivalents anglais de quelque 40 termes realia et régionalismes (croissanteire, frierie, galetterie, bouchon, estaminet, winstub etc.), avec une attention particulière sur les procédés lexicographiques et traductologiques spécifiques mis en œuvre grâce aux fonctionnalités du support électronique. À la lumière des travaux théoriques sur les mécanismes de traduction de cette catégorie de termes, il s'agira de voir en quoi les ouvrages lexicographiques en format électronique suivent ou se distinguent des démarches connues et référencées et quelle structure peut adopter l'article lexicographique en ligne dans ce cas concret. Ces observations permettront de conclure sur le potentiel des dictionnaires électroniques de faciliter la transposition dans une langue étrangère des realia et des régionalismes terminologiques, d'optimiser le travail du traducteur sur ce type de lexèmes et de rendre compréhensible aux yeux du locuteur étranger, usager de la traduction, leur composante culturelle et/ou territorialement circonscrite.

Mots-clés: *realia et régionalismes terminologiques – restauration – dictionnaires électroniques – traduction – article lexicographique*

Mimoza HASANI PLLANA, Lindita SEJDIU RUGOVA

Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina"

mimoza.hasani@uni-pr.edu

**TRANSFORMIMI I PËRKTHIMIT NË EPOKËN E DIGJITALIZIMIT – KRAHASIM I
PËRKTHIMIT TË TEKSTEVE LETRARE DHE JOLETRARE**

Abstrakt

Ky punim synon ta analizojë procesin e përkthimit të teksteve duke e krahasuar përkthimin bashkëkohor nëpërmjet përdorimit të aplikacioneve digjitale me përkthimin klasik (përkthimi manual) të realizuar nga përkthyesi njeri. Analiza do të mbështetet në krahasimin e përkthimit të teksteve letrare dhe jo-letrare në kontekstin e epokës digjitale, duke e theksuar rëndësinë e përkthyesit / redaktorit gjuhësor klasik në krahasim me përdorimin e aplikacioneve të ditëve të sotme si dhe të programeve përkatëse kompjuterike. Sfondi teorik mbështetet në literaturën shkencore të teoricientëve të përkthimit, si: Eugene Nida, Peter Newmark, Jean-Paul Vinay dhe Jean Darbelnet. Nga tekstet letrare në studim, do të analizohen përkthimet e poezive të poetes amerikane Sylvia Plath, duke krahasuar përkthimin e tyre nëpërmjet përdorimit të aplikacioneve

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

digjitale dhe të përkthimit klasik (pa i përdorur teknologjitë e avancuara të sotme si: machine translation MT, post-editing, PE, artificial intelligence AI, etj.), ndërkaq krahasimi i përkthimeve me dhe pa teknologji i teksteve jolettrare do të përfshijë tekste nga gjyqësori dhe gjuha administrative. Rezultatet e krahasimit me kufizimet dhe lehtësimet e mundshme të të dyja mënyrave dhe formave të përkthimit do të diskutohen gjerësisht, duke i marrë parasysh edhe tiparet që përkthimet e caktuara i kanë në favor ose jo të përkthimit digjital.

Fjalë kyçe: përkthimi letrar, përkthimi jo-letrar, digjitalizimi, fjalorët, aplikacionet digjitale

Alma KARASALIU

Universiteti Fan S Noli, Korçë

akarasaliu@unkorce.edu.al

**SACRED WORDS, SILENT STRUGGLES: TRANSLATING CULTURAL AND RELIGIOUS
REFERENCES IN KIZIL GONCALAR**

Abstract

This study explores the challenges involved in translating the Turkish series Kızıl Goncalar, focusing on its cultural and religious elements. With the series yet to be translated into Albanian and English, this analysis investigates how translators need to carefully consider cultural references, religious terminology, and socio-cultural concepts within the series. Prominent expressions among which “hatun me katun”, which refers to a punishment within the sect’s practices imposed on women who have committed significant transgressions, pose significant challenges in translation. The paper examines how such terms are rendered in translation, considering the strategies used to preserve, adapt, or omit them for the target audiences. By analyzing examples taken from different scenes of both seasons, the paper highlights how translators handle the balance between cultural specificity and accessibility. The findings reveal that translating cultural and religious content presents unique difficulties, particularly when balancing the need for accessibility with the preservation of cultural authenticity. Furthermore, attention will be paid to the implications of translation choices in maintaining cultural integrity and ensuring that viewers from different cultural backgrounds can engage meaningfully with the material. The study also highlights the critical role of paratexts in bridging cultural gaps and suggests that audiovisual translators need to be culturally sensitive to effectively mediate between source and target audiences.

Key words: *Audiovisual Translation, Cultural Adaptation, Religious Terminology, Paratext, Intercultural Communication*

Asta PUKIENĖ

Kauno kolegija Higher Education Institution, Lithuania

asta.pukiene@gmail.com

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE**

**THE TRANSLATOR'S DILEMMA: PRESERVING ALLUSIONS AND CULTURAL
REFERENCES IN MASS MEDIA OR ADAPTING TO AUDIENCE
EXPECTATIONS?**

Abstract

Allusions and cultural references have always been important in literature, acting as effective stylistic means that strengthen the emotional, descriptive, and communicative function of the text. Nowadays allusions have successfully found their way into new areas such as mass media, social media, journalism, and the press. Text creators of non-fiction products refer to allusions as the short and sweet way to make their message more intriguing, informative, and persuasive to the reader. The aim of the current research is to reveal the tendencies of translation practice of allusions used in contemporary English news articles, focusing on how these stylistic elements are adapted to maintain their effectiveness and meaning across different languages and cultures.

Keywords: allusion, translation strategies, cultural adaptation, intertextuality, media discourse

Dr Martin MATO

Universiteti i Tiranës

martin.mato@unitir.edu.al

**RRAFSHET STILISTIKORE NË PËRKTHIMIN E VEPRËS "ZGJERIMI" TË ROBERT
MENASSES**

Abstrakt

Ky punim shqyrton rrafshet stilistikore në përkthimin e romanit Die Erweiterung (Zgjerimi) të Robert Menasses, duke u përqendruar në sfidat dhe nuancat që lindin nga ndërthurja e elementeve historike, politike dhe kulturore në kontekstin evropian. Nëpërmjet një analize krahasimore të tekstit burimor dhe versionit të përkthyer në shqip, studimi eksploron se si konceptet kyçe, si identiteti evropian, burokracia e BE-së dhe trashëgimia historike e Europës Juglindore, përkthehen dhe interpretohen për një audiencë të re gjuhësore.

Duke marrë parasysh kompleksitetin e diskursit politik dhe ironinë karakteristike të Menasses, analiza fokusohet në mënyrën se si strukturat stilistike, regjistrat gjuhësorë dhe aluzionet kulturore përshtaten ose transformohen gjatë procesit të përkthimit. Gjithashtu, trajtohen çështjet e ekuilibrit mes besnikërisë ndaj tekstit burimor dhe natyralizimit për lexuesin shqiptar, duke vlerësuar ndikimin që këto zgjedhje kanë në perceptimin e narrativës dhe mesazhit të autorit.

Studimi synon të kontribuojë në diskursin mbi përkthimin e letërsisë bashkëkohore evropiane në shqip, duke ofruar një qasje ndërdisiplinore që ndërthur stilistikën, përkthimësinë dhe studimet kulturore.

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Fjalë kyçe: *stilitika, Robert Menasse, Zgjerimi, diskurs politik, burokracia e BE-së, ndërmjetësimi kulturor,*

Jonida BUSHI, Alma KOSOVA, Ema KRISTO

Fakulteti i Gjuhëve të Huaja
jonida.bushi@unitir.edu.al

**SFIDAT E PËRKTHIMIT TË TERMINOLOGJISË MJEKËSORE: NDËRMJET
STANDARDIZIMIT TERMINOLOGJIK DHE PRAKTIKËS KLINIKE**

Abstrakt

Përkthimi i terminologjisë mjekësore përbën një fushë thellësisht të ndërlikuar brenda përkthimit të specializuar, ku saktësia terminologjike, koherenca konceptuale dhe përshtatshmëria kontekstuale janë elementë thelbësorë për garantimin e sigurisë së pacientit dhe integritetit të komunikimit ndërprofesional. Ky studim synon të shqyrtojë sfidat më të shpeshta me të cilat përballen përkthyesit gjatë transferimit të teksteve mjekësore nga gjermanishtja në shqip dhe anasjelltas, përfshirë dokumentacionin klinik, diagnozat, protokollet terapeutike dhe udhëzimet për përdorimin e medikamenteve.

Nëpërmjet një analize krahasuese të korpuseve autentike në të dyja gjuhët, trajtohen dukuri si: sinonimia e pjesshme, mungesa e ekvivalentëve të drejtpërdrejtë, si dhe nevoja për transformim sintaksor për të ruajtur funksionin komunikativ dhe përputhshmërinë e tekstit përkthyer. Vëmendje e veçantë i kushtohet rolit të standardizimit terminologjik nëpërmjet përdorimit të fjalorëve mjekësorë, databazave shumëgjuhëshe dhe mjeteve të inteligjencës artificiale, të cilat ndihmojnë në garantimin e saktësisë dhe koherencës së përkthimit.

Punimi argumenton se përkthimi mjekësor duhet trajtuar jo vetëm si një akt gjuhësor, por si një ndërveprim kompleks ndërdisiplinor, ku përkthyesi pozicionohet si ndërmjetës midis dijes shkencore dhe praktikës klinike. Në këtë kontekst, kompetencat terminologjike dhe etike të përkthyesit marrin një rëndësi të veçantë, duke ndikuar drejtpërdrejt në cilësinë e kujdesit shëndetësor.

Fjalë kyçe: *përkthimi mjekësor; terminologji; gjermanisht-shqip; standardizim; inteligjencë artificiale; komunikim ndërdisiplinor; analiza kontrastive.*

Alba FRASHËRI, Kamela MARKU,

Universiteti i Tiranës,
alba.frasheri@unitir.edu.al

NDËRMJETËSIMI KULTUROR DHE SFIDAT E PËRKTHIMIT NË FUSHËN E TURIZMIT

REPUBLICA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Abstrakti

Turizmi është një sektor në zhvillim të vazhdueshëm që lidhet ngushtë me përkthimin, sidomos në përkthimin e guidave turistike, por jo vetëm. Ky lloj përkthimi i përket përkthimit të teksteve të specialitetit, ku përkthyesi duhet të përcaktojë tipologjinë e tekstit dhe të zgjedhë strategjinë përkatëse sipas kontekstit komunikues. Përkthimi po bëhet një faktor shumë i rëndësishëm promovues në këtë realitet të karakterizuar nga diversiteti dhe ndarja kulturore. Përkthimi turistik kërkon njohuri të thella gjuhësore dhe kulturore, pasi përkthyesi luan rolin e ndërmjetësit kulturor. Ai duhet të përshtatë tekstin për publikun e gjuhës pritëse, duke ruajtur funksionin informues dhe promovues të tekstit origjinal.

Në këtë proces do të analizojmë strategji të ndryshme përkthimore që mund të përdoren nga përkthyesi. Gjithashtu, do të analizojmë rëndësinë që kanë parametrat jashtëtekstualë dhe brendatekstualë, si struktura, niveli leksikor, funksioni i tekstit etj. Lidhja mes gjuhës dhe turizmit është e pandashme, pasi gjuha e transformon një vend të panjohur në një destinacion tërheqës. Puna parapërkthimore, si hartimi i skedave terminologjike, përbën një fazë të rëndësishme të procesit të përkthimit dhe ndihmon në saktësinë dhe qartësinë e përkthimit. Përkthyesi duhet të jetë kërkues, analitik dhe i aftë të menaxhojë aspektet gjuhësore dhe kulturore të tekstit.

Fjalë kyçe: *ndërmjetësim kulturor, përkthim, turizëm, strategji përkthimore.*

CULTURAL MEDIATION AND THE CHALLENGES OF TRANSLATION IN THE
TOURISM SECTOR

Abstract

Tourism is a continuously evolving sector that is closely linked to translation, particularly in the translation of tourist guides, though not exclusively. This type of translation falls within the field of specialized translation, where the translator must identify the text typology and select the appropriate strategy based on the communicative context. In today's world - marked by diversity and cultural fragmentation - translation is becoming a crucial promotional tool.

Tourist translation demands extensive linguistic and cultural competence, as the translator serves as a cultural mediator. Their task is to adapt the text for the target audience while preserving the original's informative and promotional functions.

In this context, we will examine various translation strategies available to the translator. Furthermore, we will explore the significance of both extratextual and intratextual parameters, such as text structure, lexical level, and communicative function. The relationship between language and tourism is inseparable, as language transforms an unfamiliar place into an appealing destination.

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE**

Pre-translation tasks - such as compiling terminology sheets - represent a vital stage in the translation process and contribute to the clarity and accuracy of the final text. A translator must be inquisitive, analytical, and capable of navigating both linguistic and cultural dimensions of a text.

Keywords: *cultural mediation, translation, tourism, translation strategies.*

Irena KAPO (PATA), Sonila HASMUJAJ,
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Tiranës,
irena.pata@unitir.edu.al

**ANGLICIZMAT E DUKSHËM E TË PADUKSHËM TË PËRKTHYER DHE PËRSHTATUR
(OSE JO) NË SHQIPE**

Abstrakt

Ndikimi në rritje i anglishtes në shqipe gjatë dekadave të fundit ka shtuar dhe numrin e huazimeve të drejtpërdrejta e jo të drejtpërdrejta nga anglishtja. Shumë prej tyre janë të dallueshme apo lehtësisht të identifikueshme por ka dhe shumë anglicizma të tjerë të padukshëm të cilët duhen kërkuar mes kalkeve ose strukturave të huazuara në shqipe të cilat kanë hyrë tashmë në përdorim të gjerë, si në gjuhën e shkruar ashtu dhe atë të folur. Fokusi i këtij punimi do jenë së pari identifikimi i këtyre kalkeve me origjinë nga anglishtja, kryesisht nga baza e të dhënave të GLAD ku një nga autoret e punimit ka depozituar anglicizma të shqipes marrë kryesisht nga shtypi i shkruar. Rastet e identifikuara do të klasifikohen në kalke, gjysëm kalke dhe krijime apo përshtatje; dallimi mes tyre do bëhet bazuar në ngjashmërinë formale apo tek ndryshimi mes huazimit të papërshtatur nga anglishtja dhe gjegjëses në gjuhën e synuar (Pulcini 2023: 121).

Mënyra si janë përshtatur në shqipe por edhe bashkëjetesa ose jo e tyre me gjegjëset e tyre në anglishte apo dhe në shqipe do jetë një drejtim tjetër i hulumtimit në këtë punim. Përshtatja ose jo në shqipe e huazimeve të drejtpërdrejta nga anglishtja është një pjesë tjetër e rëndësishme e vëzhgimit dhe e studimit në këtë punim. Me qëllim që të shihen sfidat që hasen në përkthimin apo përshtatjen në shqipe të këtyre huazimeve do merren shembuj konkretë nga artikuj në shtypin e huaj (në fusha të ndryshme semantike) që janë përkthyer në shqipe. Tek shembujt e marrë do synohet të shihen dhe ‘ndryshimet në tentativë’ që prurjet nga anglishtja kanë shkaktuar e po vazhdojnë të shkaktojnë në strukturën sintaksore e morfologjike të shqipes. **Fjalë kyçe:** *kalke, anglicizma të dukshëm, anglicizma të padukshëm, përshtatja në shqipe*

**VISIBLE AND INVISIBLE ANGLICISMS TRANSLATED AND ADAPTED (OR NOT)
INTO ALBANIAN**

Visible and invisible anglicisms translated and adapted (or not) into Albanian

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

The increasing influence of English on Albanian over the last decades has also increased the number of direct and indirect borrowings from English.

Many of them are distinguishable or easily identifiable, but there are also many other invisible anglicisms that must be sought among the calques or loanwords in Albanian that have already entered into widespread use, both in written and spoken language. The focus of this paper will be first to identify these calques of English origin, mainly from the GLAD database where one of the authors of the paper has deposited anglicisms of Albanian taken mainly from the printed press. The identified cases shall be classified into three categories: loan translations, loan renditions and loan creations, with distinctions drawn based on the formal similarity or divergence between the English etymon and its replica (Pulcini 2023: 121).

The way they have been adapted to Albanian, but also their coexistence or not with their English or Albanian counterparts, will be another direction of research in this paper. The adaptation or not of direct borrowings from English to Albanian is another important part of the observation and study in this paper. In order to see the challenges encountered in the translation or adaptation of these borrowings into Albanian, concrete examples will be taken from articles in the foreign press (in different semantic fields) that have been translated into Albanian. In the examples taken, it will also be aimed to see the 'tentative changes' that the contributions from English have caused and continue to cause in the syntactic and morphological structure of Albanian.

Keywords: *calques, visible anglicisms, invisible anglicisms, adaptation into Albanian*

Marsela Likaj

Universiteti i Tiranës

marsela.likaj@unitir.edu.al

NGA SHQIPJA NË BOTË: SFIDAT E PËRKTHIMIT LETRAR SI PROCES
NDËRKULTUROR – SHEMBUJ NGA PËRKTHIME TË AUTORËVE SHQIPTARË NË
GJUHËN GJERMANE

Abstrakt

Kjo kumtesë trajton përkthimin letrar nga gjuha shqipe në gjuhë të huaja – me fokus në përkthimet në gjuhën gjermane – si një proces kompleks ndërkulturor që shkon përtej përkthimit të thjeshtë gjuhësor. Duke u mbështetur në raste konkrete si veprat e Ismail Kadaresë, Dritëro Agollit, Fatos Kongolit, Arian Lekës, Stefan Çapalikut etj. kumtesa analizon mënyrën se si kultura shqiptare transmetohet dhe perceptohet nga lexuesi gjerman. Diskutimi fokusohet në sfida të rëndësishme të përkthimit si përkthimi i realiteteve historike dhe politike, ruajtja e stilit individual dhe

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA**

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

figuracionit letrar, përshtatja e referencave kulturore, si dhe ndikimi i ideologjisë dhe politikave editoriale.

Një vëmendje e veçantë i kushtohet rolit të përkthyesit si ndërmjetës kulturor dhe si ndërtues i një "imazhi të përkthyer" të Shqipërisë. Përmes këtij shqyrtimi, kumtesa thekson rëndësinë e përkthimit letrar në promovimin e dialogut ndërkulturor dhe në vendosjen e letërsisë shqiptare si pjesë aktive e hapësirës letrare globale.

Fjalë kyçe: *përkthim letrar, kultura shqiptare, përkthyesi si ndërmjetës, sfida ndërkulturore, letërsi shqipe në gjuhë të huaja, përkthim në gjermanisht, identitet kulturor*

Osman GASHI

Universiteti i Prishtinës

osman.gashi@uni-pr.edu

**PËRKTHIMI - AKTIVITET GJUHËSOR DHE TRANSFORMIM SEMIOTIK I NJË TEKSTI
Abstrakt**

Përkthimi është një veprimtari shumë e rëndësishme në jetën e njeriut e përgjithësisht të shoqërisë njerëzore, që nuk kufizon vetëm me domenin kulturor e artistik, por përfshin edhe shumë fusha tjera si atë, sociale, politike, psikologjike, religjioze, historike e përgjithësisht kognitive.

Duke qenë se në thelbin e tij, përkthimi ka të bëjë me gjuhën apo me gjuhët, po kështu duhet studiuar para së gjithash kontekstin apo dimensionin gjuhësor të tij.

Zhvillimi në kohë dhe hapësirë i shoqërisë njerëzore, sidomos ai kulturor e ka shpërfaqur dhe e ka dëshmuar faktin se pa përkthime historia do të ishte e mangët, fragmentare, e copëzuar e herë herë edhe jo ekzistuese.

Kumtesa ime synon të trajtojë në kontekstin diakronik dhe sinkronik çështjen e përkthimeve në fushë të letërsisë, me fokus të veçantë tek letërsia shqiptare e shekullit XIX dhe XX.

Fjalët çelës: *Teori e praktikë përkthimi, Letërsia nacionale, Letërsia botërore, Të lexuarit*

Leonita PARALLANGAJ

Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina"

lindita.tahiri@uni-pr.edu

**VËSHTRIM KRAHASUES MES DY PËRKTHIMEVE TË NIKOS KAZANTZAKIS-IT NË
SHQIP**

Abstrakt

Çështja e përkthimit dhe interesimi për problemet e kalimit nga një gjuhë në një tjetër janë shqetësime të hershme të kulturave të ndryshme. Qasja gjuhësore ndaj çështjeve të përkthimit është pa dyshim, themelore.

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Ajo çka përbën rëndësi të veçantë për studimin tonë është çështja e përkthimit të veprës letrare, mbrojtja e tekstit të përkthyer dhe e tekstit burimor, studimi i versioneve në gjuhë të ndryshme, të një teksti të shkruar dhe studimi i shumë versioneve në të njëjtën gjuhë ku janë përkthyer, të të njëjtit tekst burimor.

Përkthimin e bëjnë objekt shqyrtimi në këtë punim për disa arsye. Nga më kryesoret është padyshim rrugëtimi që bëjnë vepra letrare nga një gjuhë në tjetrën, qoftë në rrafshin gjuhësor dhe tematikë, qoftë të mënyrës së shprehjes së tekstit e të shprehurit poetik.

Në këtë studim do të vëmë në punë të gjitha mjetet metodologjike, të ofruara prej shkencave të gjuhës. Do të gjenden të cituar autorë, vepra, punime studimore, të cilat na kanë ndihmuar për të nxjerrur në pah të gjitha çështjet e shqyrtuara në çdo pikëpamje: shkencore, kulturore dhe didaktike.

Fjalë kyçe: *tekst i përkthyer, tekst burimor, përkthyes, shtrembërime, strategji e përkthimit.*

Abstract

The question of translation and the interest in the problems of switching from one language to another are early concerns of different cultures. The linguistic approach to translation issues is undoubtedly fundamental.

What is of special importance for our study is the issue of the translation of the literary work, the protection of the translated text and the source text, the study of versions in different languages of a written text and the study of many versions in the same language where they have been translated, of the same source text.

We made the translation the subject of consideration in the paper for several reasons. One of the most important is undoubtedly the journey made by literary works from one language to another, either in terms of language and subject matter, or the way of elaborating the text and poetic.

In this study, we will use all the methodological tools offered by the language sciences.

Authors, works, research papers will be cited, which have helped us to highlight all the issues examined in every point of view: scientific, cultural and didactic.

Keywords: *translated text, source text, translator, distortions, translation strategy.*

Sotiria LETO ALEXAKI

Ionian University, Greece

lito_alexaki@ionio.gr

COMPARATIVE STUDY OF IMPORTANT GREEK TRANSLATIONS FROM THE 18TH
AND 19TH CENTURIES

Abstract

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

This study explores the contribution of Artificial Intelligence (AI) to the comparative analysis of translations into Greek of important works of global literature from the 18th and 19th centuries. Translation research has traditionally relied on philological and interpretative approaches; however, the advancement of AI allows for the automated analysis of large translation corpora, offering new possibilities for the study of linguistic and stylistic changes.

The research focuses on texts that played a key role in shaping modern Greek language and thought. By using tools provided by AI, a faster study of large-scale translations of world literature is achieved, improving not only the accuracy and consistency of comparative analysis but also enabling a deeper understanding of the long-term translation trends.

The study highlights the importance of AI as a decisive tool in modern translation studies, as it expands methodological approaches and enhances the efficiency of analysis in large and diverse text corpora. The use of AI allows for the mapping of translation strategies from different historical periods and a better understanding of the cultural, ideological, and linguistic influences that shaped the translations. Thus, this work emphasizes the usefulness of AI as an integral tool in Translation Studies, contributing to the evolution of the field and opening new horizons.

Keywords: *Artificial Intelligence (AI), Translation Studies, Comparative Analysis, Linguistic Evolution, Translation Strategies*

Leonard RAPI

University of Gjirokaster, Albania

nardirapi@yahoo.com

AN INVESTIGATION OF TRANSLATION SHIFTS IN THE TRANSLATION INTO
ALBANIAN OF TWO SHORT STORIES FROM JAMES JOYCE'S "DUBLINERS"

Abstract

A critical assessment of the translation into Albanian of two short stories from James Joyce's "Dubliners" reveals a considerable number of translation shifts, many of whom seem to be cases of over-translations. The translator often makes use of explicitation, which is adding other linguistic items that do not occur in the source text. Furthermore, instead of opting for the obvious equivalent, the translator occasionally employs idiomatic expressions to render them into Albanian. There are also cases of shifts which, in our opinion, could amount to misinterpretations on the part of the translator.

In this article we discuss the above issues by analyzing the data at our disposal as well as offer some tentative explanations about the cause of such translational choices.

Keywords: *translation shifts, idiomatic expressions, obvious equivalent, explicitation, translation behavior*

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE
NJË VLERËSIM KRITIK I PËRKTHIMIT NË SHQIP TË DY TREGIMEVE TË SHKURTRA
NGA LIBRI “DUBLINASIT” I AUTORIT IRLANDEZ, XHEIMS XHOIS

Abstrakt

Një vlerësim kritik i përkthimit në shqip të dy tregimeve të shkurtra nga libri “Dublinasit” i autorit irlandez, Xheims Xhois, zbulon një numër të konsiderueshëm shmangjesh përkthimore. Këto shmangje mund të konsiderohen më së shumti si raste mbipërkthimi. Përkthyesi përdor teknikën përkthimore të shpjegimit me anë të njësive gjuhësore shtesë të cilat nuk figurojnë në tekstin origjinal. Gjithashtu, në vend të përkthimit me barazvlerësin e drejtpërdrejtë në gjuhën shqipe, përkthyesi herë herë shfrytëzon shprehje idiomatike. Ekzistojnë gjithashtu raste shmangjesh të cilat, në gjykimin tonë, mund të përbëjnë raste keqinterpretimi nga ana e përkthyesit.

Në këtë artikull diskutohen çështjet e mësipërme duke analizuar të dhënat e gjetura si dhe synohet të jepen disa shpjegime të mundshme për shkaqet e këtyre zgjedhjeve përkthimore.

Fjalë kyçe: *shmangje përkthimore, shprehje idiomatike, barazvlerës, shpjegim, sjellje përkthimore*

Dr. Granit ZELA

University of New York Tirana

granitzela@unyt.edu.al

PËRKTHIMI NË SHQIP I UILLIAM FOLKNERIT: NJË FENOMENOLOGJI E PËRKTHIMIT
AUTORIAL

Abstrakt

Punimi shqyrton së pari me historinë e përkthimeve të Folknerit në gjuhën shqipe duke nisur nga përkthimi i hershëm i romanit “Këlthitja dhe mllëfi” në Kosovë në vitin 1893 e deri më sot. Në pikëpamje të kontekstit historik dhe kulturor shqiptar të para vitit 1990-të, Folkneri ishte një shkrimtar që mishëronte letërsinë “dekadente”, një referencë nga “kritika borgjeze dhe revizioniste” që e bënte të pamundur përkthimin në Shqipëri, por jo në Kosovë dhe gjithashtu nuk përjashtoni ndikimin e tij në letrat shqipe të identifikuar nga studiuesit në “universin narrativ” të Ismail Kadarese (të quajtur Ismailand). Së dyti, hidhet dritë në përpjekjet e ndryshme të botimit dhe qasjet e përkthimit të përkthyesve të ndryshëm shqiptarë për të sjellë tekstet e Folknerit në kulturën shqiptare. Këto përkthime u bënë pjesë e gjuhës së synuar duke u përballur me sfida të shumta; praktikatat e ndërlikuara botuese paskomuniste; me skepticizmin e përkthimeve të teksteve të Folknerit nga lexuesit dhe bota e qarqeve akademike. Së treti, diskutohen zgjedhjet specifike të bëra në versionet auoriale të përkthimit të romanit “Dritë e gushtit”, (Onufri 2017) dhe të përkthimit të rishikuar në vitin 2021. Këto përvoja përkthimore të dorës së parë e çojnë autorin në përfundimin se përkthimi i tij i Folknerit ishte fenomenologjik, i formuar nga këta përbërës; formimi kulturor dhe akademik, niveli i njohjes me tekstet e ndërlikuara të Folknerit, studimi i

REPUBLICA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

analizës së përkthimeve në gjuhë të tjera, aftësia për të zotëruar burime të ndryshme të gjuhës shqipe; praktikat editoriale të shtëpisë botuese shqiptare dhe interesi i publikimit, përvoja e përgjithshme e përkthyesit dhe aftësia për të krijuar një autoritet dhe personalitet publik si ndërmjetës i besueshëm i teksteve të Folknerit në kulturën shqiptare. Së fundi, mungesa e përgjithshme e përkthimeve të Folknerit në Shqipëri, megjithëse ka pasur përpjekje të mëdha për t'i bërë tekstet e Folknerit pjesë të kulturës shqiptare, ajo është ende e paplotë dhe një punë në proces.

Fjalët kyçe: *Uiljam Folkner, përkthimet në shqip, personaliteti i përkthyesve, praktikat e botimit.*

WILLIAM FAULKNER'S TRANSLATION INTO ALBANIAN: AUTHORIAL
TRANSLATION PHENOMENOLOGY

Abstract

The paper firstly examines the history of Faulkner translations into Albanian language from the early translation of the novel “Këlthitja dhe mllëfi” (The Sound and the Fury) in Kosova in 1893, to the present. In the context of the Albanian historical and cultural context before 1990s Faulkner was a writer that embodied the “decadent” literature, a reference by “bourgeois and revisionist criticism” that made impossible translation into Albania but not in Kosovo and also did not exclude his impact in Albanian letters identified by scholars in the “narrative universe” of Ismail Kadare (named Ismailand). Secondly, it sheds light on different publication efforts and translation approaches of various Albanian translators to bring Faulkner texts in Albanian culture. These translations became part of the target language by facing numerous challenges; the complex post – communist editorial practices; the skepticism of Faulkner’s translations by the readers, and world of academia. Thirdly, it discusses specific choices made in his own translation versions of the novel “Dritë e gushtit”, Light in August (Onufri 2017) and its translation revision in 2021. These first hand translation experiences lead the author to the conclusion that his translation of Faulkner was phenomenological, shaped by these components; cultural and academic background, level of familiarity with complicated Faulkner texts, study of translations analysis in other languages, capacity of mastering various sources of the Albanian language; the Albanian publishing house editorial practices and publication interest, the overall translation experience of the translator, and ability to establish an authority and public personality as reliable mediator of Faulkner texts to Albanian culture. In the end, the overall lack of Faulkner translations in Albania although it has acknowledged great efforts to make Faulkner texts part of the Albanian culture, still it is uncompleted and a work in progress.

Keywords: William Faulkner, Albanian translations, translators’ personality, editorial practices.

Elham JASHARI

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Universiteti i Tiranës

Elhamjashari07@gmail.com

NDIKIMI I TEKNOLOGJISË NË TEORITË E PËRKTHIMIT

Abstrakt

Në dekadat e fundit, zhvillimi i teknologjik ka ndryshuar praktikën e përkthimit letrar, si dhe mënyrën se si përkthyesit dhe studiuesit e përkthimit i qasen koncepteve ekzistuese në kuadër të teorive përkatëse. Tradicionalisht, përkthimi letrar është parë si një ndërthurje e kreativitetit, kuptimit kulturor dhe stilit, por sot ai përballlet me sfida dhe mundësi të reja të shkaktuara nga teknologjia. Ky punim shqyrton ndikimin e pajisjeve teknologjike të avancuara, si mjetet ndihmëse kompjuterike për përkthim (CAT tools), sistemet e përkthimit makinerik, bazat e të dhënave leksikore dhe korpuset dixhitale, mbi disa nga teoritë kryesore të përkthimit letrar, të cilat përfshijnë teorinë e ekuivalencës, funksionalizmin, teorinë e polisistemit dhe modelet përshkruese. Kërkimi synon të kuptojë sesi këto teknologji kanë transformuar procesin e marrjes së vendimeve nga përkthyesit letrarë, shkallën e lirisë së tyre në përpunimin e informacionit dhe marrëdhënien e tyre me tekstin burimor dhe atë synues. Për më tepër, ky punim analizon idenë se rritja e varësisë ndaj teknologjisë po çon drejt një zhvendosjeje drejt qasjeve integruese që ndërthurin funksionet e përkthyesit njerëzor me ato të teknologjisë. Studimi synon të tregojë, përmes një analize kritike, se disa konstrukione klasike të teorisë në fushën e përkthimit letrar kanë nevojë për t'u rishikuar në raport me botën dixhitale dhe hiper-realitetin, duke theksuar nevojën urgjente për modele hibride që i përgjigjen ndryshimeve që i ndodhin praktikës së përkthimit në epokën e teknologjisë dixhitale të avancuar dhe automatizimit.

Fjalë kyçe: *përkthimi letrar, teknologjia, kuadri teorik, kreativiteti në përkthim, automatizimi në përkthim.*

THE EFFECTS OF TECHNOLOGY ON TRANSLATION THEORIES

Abstract

In the past few decades, the development of technology has changed the practice of literary translation as well as the way translators and translation scholars approach the existing concepts in theoretical frameworks. Traditionally poetic translation is seen as a combination of creativity, cultural understanding, and style, but now faces additional challenges and opportunities coming from technology. This paper investigates the influence of advanced technological devices such as Computer-Assisted Translation (CAT) tools, machine translation systems, lexical databases, and digital corpora on some of the main theories of literary translation, which include theorized equivalence, functionalism, polysystem theory, and descriptive models. The research aims at

REPubLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

understanding how these technologies have transformed the decision making of literary translators, their degree of freedom in the information movement, and their relationship to the source and target texts. Moreover, this paper analyzes the idea that increasing dependency on technology is leading towards a shift in the integrationist approaches which merge the functions of human translators with those of machines. This study attempts to show through an analysis that some classical constructs of theory in the field of literary translation need to be re-thought with regard to the digital world and the hyper-reality, emphasizing the most obvious need for blended models which accommodate the changes that occur to the practice of translation in the age of advanced digital technology and automation.

Key words: *Literary translation, technology, theoretical frameworks, creativity in translation, automation in translation*

Eldonita GUCIA, Shqipe GASHI

Universiteti i Prishtinës

eldonitagucia@gmail.com

ANALIZË DHE KRAHASIM I PËRKTHIMIT TË POEZISË SE HEINRICH HEINE

Abstrakt

Ky punim shqyrton përkthimin e poezisë së Heinrich Heine, duke u fokusuar në krahasimin e përkthimeve të realizuara nga përkthyes të ndryshëm. Përmes një analize stilistike dhe letrare, synohet të kuptohet se si ndryshojnë interpretimet dhe qasjet e përkthyesve në përcjelljen e mesazhit, ritmit dhe ndjeshmërisë poetike të poezisë së Heine-së. Duke marrë parasysh kompleksitetin e gjuhës dhe simbolikën e thellë të tij, studimi eksploron sfidat kryesore që paraqet përkthimi i një poezie të tillë dhe strategjitë që përdoren për të ruajtur sa më shumë nga origjinali.

Një aspekt inovativ i këtij punimi është krahasimi midis përkthimeve tradicionale dhe një përkthimi të krijuar nga inteligjenca artificiale. Për këtë qëllim, poezia e zgjedhur e Heine-së është përkthyer me ndihmën e një modeli të avancuar të inteligjencës artificiale dhe më pas është krahasuar me përkthimet klasike. Kjo analizë synon të zbulojë dallimet mes qasjes njerëzore dhe asaj algoritmike, duke shqyrtuar elemente si ritmi, ndjeshmëria poetike, saktësia semantike dhe ruajtja e stilit origjinal.

Gjetjet e studimit tregojnë se ndërsa përkthyesit njerëzorë sjellin një interpretim më nuancuar dhe estetikisht të pasur, inteligjenca artificiale ofron një qasje më të strukturuar, por shpesh të kufizuar në aspektin emocional dhe stilistik. Në përfundim, punimi sugjeron se përkthimi i poezisë mbetet një proces artistik që kërkon ndërhyrje dhe intuitë njerëzore, ndërkohë që teknologjia mund të shërbejë si një mjet ndihmës, por jo zëvendësues i përkthyesit letrar.

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Fjalët kyçe: Heine, Përkthimi klasik, Përkthim AI, gjermanisht, shqip.

ANALYSIS AND COMPARISON OF THE TRANSLATION OF HEINRICH HEINE

Abstract

This paper examines the translation of Heinrich Heine, focusing on a comparative analysis of translations carried out by different translators. Through a stylistic and literary analysis, the study aims to understand how various translators interpret and convey the poem's message, rhythm, and poetic sensitivity. Considering the complexity of Heine's language and his profound symbolism, the research explores the primary challenges posed by the translation of such a poem and the strategies employed to preserve as much of the original as possible.

An innovative aspect of this study is the comparison between traditional translations and one produced by artificial intelligence. For this purpose, Heine's selected poem was translated using an advanced AI model and then compared to classical human translations. This analysis seeks to uncover the differences between human and algorithmic approaches by examining elements such as rhythm, poetic sensitivity, semantic accuracy, and the preservation of the original style.

The study's findings reveal that while human translators provide more nuanced and aesthetically rich interpretations, artificial intelligence offers a more structured, yet often emotionally and stylistically limited, approach. In conclusion, the paper suggests that poetry translation remains an artistic process requiring human intuition and intervention, whereas technology may serve as a supportive tool, but not a substitute for the literary translator.

Keywords: *Heine, classical translation, AI translation, German, Albanian.*

Elda KATORRI

Universiteti i Tiranës, FGJH

elda.katorri@unitir.edu.al

MBI PËRKTHIMIN NGA SHQIPJA NË ITALISHT TË ROMANIT “VRASJE NË
KRYEMINISTRI

Abstrakt

Në një botë ku kufijtë gjeografikë janë zbehur dhe fjala globalizim është motoja e së tashmes, të përkthyerit luan një rol thelbësor në ekuacionin e komunikimit, si atij të folur ashtu edhe atij të shkruar. Përkthimi është akti i të bërit të kuptueshëm të asaj çka është e huaj, duke u ndalur jo aq tek ajo që është thënë, por sidomos tek ajo që rri fshehur mes rrjeshtash. Ky punim, që merr shkas nga përvoja personale dhe reflektime të bëra gjatë procesit të përkthimit në italisht të librit të lartpërmendur, mëton të përshkruajë disa aspekte gjuhësore të përkthimit nga gjuha shqipe në

REPUBLICA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

gjuhën e huaj nga ku del në pah se akti i të përkthyerit është një proces përpunimi i vazhdueshëm i cili na ndihmon të kuptojmë ngjashmëritë dhe dallimet sintaksore, leksikore dhe stilistikore që ekzistojnë mes dy gjuhëve. Ai është proces zgjedhjeje që kryhet duke peshuar mirë alternativat, mundësitë e zgjidhjet gjatë të cilit kompetenca gjuhësore dhe aspekti kulturor ngërthehen fort me njëri-tjetrin. Të përkthyerit lips mund, ushtrim, përkushtim dhe etikë me qëllim që tharmi i kumtit të gjuhës burimore të hovë natyrshëm në gjuhën e synuar.

Fjalë çelës: *Përkthimi si proces, gjuhë shqipe, gjuhë italiane, dallime sintaksore, dallime leksikore/stilistikore*

Albulena BLAKAJ

Universiteti i Prishtinës, Kosovë

albulena.blakaj@uni-pr.edu

DIE WIEDERERSCHAFFUNG DES REBELLEN: DER GEIST DES STURM UND DRANG
AUF ALBANISCH DURCH DIE ÜBERSETZUNGEN VON GOETHE'S PROMETHEUS

Abstract

Goethes "Prometheus" gilt weithin als eines seiner bekanntesten Gedichte und als ein besonders bedeutendes Werk innerhalb der literarischen Strömung Sturm und Drang. Sowohl sein Inhalt – verkörpert in der rebellischen Haltung des Prometheus gegenüber den Göttern – als auch seine uneinheitliche Struktur spiegeln die Ablehnung konventioneller Formen dieser Epoche wider. Als repräsentatives Beispiel dieser Periode wird dieses Gedicht häufig in akademischen und schulischen Kontexten verwendet, um die vorherrschenden Motive dieser Zeit zu veranschaulichen.

In Hochschulen, in denen Deutsch nicht die Muttersprache ist, können akademische Lehrkräfte auf Übersetzungen zurückgreifen, wenn dies erforderlich ist. In solchen Fällen ist es von größter Bedeutung, dass die Übersetzungen dem ursprünglichen Sinn treu bleiben und die beabsichtigten Ideen genau wiedergeben. Diese Arbeit hat das Ziel, zwei albanische Übersetzungen dieses Gedichts zu analysieren, nämlich die von Skënder Luarasi und Robert Shvarc.

Das Hauptziel ist zu untersuchen, ob die Übersetzer Goethes ursprünglichen Konzepten treu geblieben sind, indem sie die Struktur des Gedichts, seine Ausdrucksnuancen und seine Essenz bewahren. Erste Erkenntnisse zeigen, dass beide Übersetzungen zwar den rebellischen Geist und den thematischen Kern des Sturm und Drang treffend einfangen, sich jedoch in ihrem Ansatz hinsichtlich der Ausdrucksdetails und strukturellen Treue unterscheiden. Diese Arbeit befasst sich mit der Komplexität der Übersetzung von Sturm und Drang-Werken in andere Sprachen, analysiert die albanischen Übersetzungen und trägt zu einem tieferen Verständnis bei, wie

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Übersetzungspraktiken die Verbreitung der charakteristischen Merkmale dieser Bewegung beeinflussen.

Schlüsselbegriffe: *Sturm und Drang, Albanische Übersetzungen, Goethes Prometheus, literarische analyse*

THE RE-CREATION OF THE REBEL: THE SPIRIT OF STURM UND DRANG IN
ALBANIAN THROUGH THE TRANSLATIONS OF GOETHE'S **PROMETHEUS**

Abstract:

Goethe's **Prometheus** is widely regarded as one of his most renowned poems and a particularly significant work within the Sturm und Drang literary movement. Both its content—embodied in Prometheus's rebellious stance toward the gods—and its non-uniform structure reflect the era's rejection of conventional forms. As a representative example of this period, this poem is frequently employed in academic and classroom settings to illustrate the prevailing motifs of this time.

In higher education institutions where German is not the native language, academic staff may rely on translations when necessary. In such cases, it is crucial that the translations remain faithful to the original meaning and accurately convey the intended ideas. This paper aims to analyze two Albanian translations of this poem: those by Skënder Luarasi and Robert Shvarc.

The primary objective is to examine whether the translators have remained true to Goethe's original concepts by preserving the poem's structure, expressive nuances, and essence. Preliminary findings indicate that while both translations effectively capture the rebellious spirit and thematic core of Sturm und Drang, they differ in their approach to expressive detail and structural fidelity. This study addresses the complexities of translating Sturm und Drang works into other languages, analyzes the Albanian translations, and contributes to a deeper understanding of how translation practices influence the dissemination of this movement's defining characteristics.

Keywords: Sturm und Drang, Albanian Translations, Goethe's **Prometheus**, Literary Analysis, Translation Studies

Lindita TAHIRI

Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina"

lindita.tahiri@uni-pr.edu

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

PËRTEJ FJALËVE: SFIDA E PËRKTHIMIT TË STILIT LETRAR NË EPOKËN E
PËRKTHIMIT ME AI

Abstrakt

Në një epokë ku inteligjenca artificiale gjithnjë e më shumë është mjet i përditshëm i përkthimit, a mund të flitet për “vdekjen e përkthyesit-es”, pas “vdekjes së autorit-es”. Meqenëse IA ka përparuar jashtëzakonisht në saktësi dhe rrjedhshmëri, sa janë mundësitë dhe kufizimet e teknologjisë së re për përkthimin letrar e sidomos për ruajtjen e stilit dhe perspektivës narrative të origjinalit? Ky punim, me analizë konkrete do të përpaket t’i përgjigjet pyetjes se sa mund të përcillet “shpirti” i një veprë letrare besnikërisht përmes IA-së.

Punimi shqyrton potencialin e AI në përkthimin letrar, dhe hap pyetje lidhur me mundësitë e bashkëpunimit të përkthyesve letrarë me IA, që do të mundesonte një formë hibride të përkthimit letrar. Po ashtu do të shtrohen pyetje lidhur me parimin etik e të drejtës të autorit: nëse IA i përmban përkthimet e deritashme, a e riprodhon stilin e përkthimit njerëzor pa e përfillur të drejtën e autorit?

Fjalët çelës: *Përkthimi letrar, Intelejjenca Artificiale, Përkthimi hibrid, Stili letrar*

BEYOND WORDS: THE CHALLENGE OF TRANSLATING LITERARY STYLE IN THE
AGE OF AI TRANSLATION

Abstract

In an era where artificial intelligence is increasingly an everyday tool of translation, can one talk about “the death of the translator”, after “the death of the author”? While AI-powered translation tools have made remarkable improvements in accuracy and fluency, what are the limits and possibilities of AI in literary translation and can it capture the elusive aspects of literary style and narrative perspective?

This paper will aim to answer these questions through concrete analysis, trying to find out if the machine can truly capture the ‘spirit’ of a literary work. The paper discusses the potential of AI in literary translation, and raises questions about hybrid approaches when AI could be a powerful tool if used to assist human translators. It also raises ethical concerns, about the ownership of an AI-generated translation: if AI is trained on past translations, does it reproduce human work without proper attribution?

Key words: *Literary Translation, Artificial Intelligence, Hybrid Translation, Literary Style*

Nerimane KAMBERI

Universiteti i Prishtinës, Kosovë

nerimane.kamberi@uni-pr.edu

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE
RETRADUCTION, INTRADUISIBILITÉ ET LA TRADUCTION PAR LA MACHINE

Résumé

L'intelligence artificielle (IA) fait aujourd'hui partie du quotidien de tout professionnel de la traduction, elle est tantôt perçue comme une menace tantôt comme un outil d'assistance utile et indispensable puisque elle offre de grandes possibilités, tout en ouvrant le champ à de nombreuses questions, principalement lorsqu'on parle de la traduction littéraire: la machine qui traduit prend-elle compte de la dimension culturelle, le produit final est-il de qualité, la retraduction d'oeuvres classiques va-t-elle "égaler" l'oeuvre originale, est-ce que cette retraduction va aussi s'arrêter sur les changements dans la société qui influent la langue d'origine et la langue d'arrivée comme dans la retraduction de l'oeuvre de Virginia Woolf *A room of one own's* ? La machine va-t-elle résoudre les cas d'intraduisibilité due aux jeux de mots comme dans l'épithète dans le roman *La Place de l'étoile* de Modiano, aux expressions idiomatiques ou aux sonorités qu'on ne peut rendre dans une poésie? Nous traiterons ces questions dans cette communication nous guidant par notre hypothèse que le facteur humain, c'est-à-dire le traducteur humain joue un rôle primordial dans la traduction et que son intervention ne peut être ignorée.

Mots-clés: *Intelligence artificielle, traducteur humain, littérature, intraduisibilité, retraduction*

RETRANSLATION. UNTRANSLATABILITY AND MACHINE TRANSLATION

Abstract

Artificial intelligence (AI) is now part of the daily life of every translation professional. It is sometimes perceived as a threat and sometimes as a useful and indispensable assistance tool, since it offers great possibilities while opening the door to numerous questions, particularly when it comes to literary translation: does the translating machine take into account the cultural dimension? Is the final product of high quality? Will the retranslation of classic works "equal" the original work? Will this retranslation also consider changes in society that influence the source and target languages, as in the retranslation of Virginia Woolf's *A Room of One's Own*? Will the machine resolve cases of untranslatability due to, such as the epithet in Modiano's novel *La Place de l'étoile*, idiomatic expressions, or sounds that cannot be rendered in poetry? We will address these questions in this paper, guided by our hypothesis that the human factor—that is, the human translator—plays a primordial role in translation and that their intervention cannot be ignored.

Keywords: *Artificial intelligence, human translator, literature, untranslatability, retranslation*

Lorenca BEJKO

Instituti i Studimeve Europiane, Universiteti i Tiranes

lorenca.bejko@yahoo.com

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE
SFIDA DHE PERSPEKTIVA E PËRKTHIMIT DHE INTERPRETIMIT NË SHQIPËRI NË
EPOKËN DIGJITALE: ANALIZË E KAPITULLIT 12 TË ACQUIS-SË

Abstrakt

Në vitet e fundit, përparimet teknologjike kanë sjellë ndryshime të thella në fushën e përkthimit dhe interpretimit, duke e bërë këtë proces gjithnjë e më të ndërlikuar dhe të lidhur me zhvillimet e teknologjisë digjitale. Ky artikull ka për qëllim të analizojë sfidat dhe mundësitë që paraqet epoka digjitale për Shqipërinë në fushën e përkthimit dhe interpretimit, duke u fokusuar kryesisht në rregulloret dhe standardet e përcaktuara nga Bashkimi Evropian në Kapitullin 12 të Acquis-së, i cili rregullon politikat për përkthimin dhe interpretimin ndërkombëtar.

Një aspekt kyç që trajtohet është ndikimi i mjeteve digjitale në përkthimin automatik dhe në përdorimin e mjeteve teknologjike për interpretim, të cilat janë bërë të domosdoshme për integrimin e Shqipërisë në BE. Shumë prej këtyre mjeteve kanë mundur një avancim të shpejtë dhe efikas në fushën e përkthimit të dokumenteve dhe përkthimit simultan, por gjithashtu kanë sjellë sfida të reja në lidhje me saktësinë, kuptimin kulturor dhe përputhshmërinë me kërkesat ligjore.

Një tjetër aspekt i rëndësishëm është nevoja për rritjen e kapaciteteve lokale në lidhje me trajnimin e profesionistëve të përkthimit dhe interpretimit, që mund të përballojnë kërkesat e një epoke të digitalizuar dhe të mundësojnë mbështetje për proceset e integrit evropian të Shqipërisë. Roli i politikave shtetërore dhe investimeve në arsim dhe teknologji gjithashtu është thelbësor për përmbushjen e standardeve të BE-së dhe për zhvillimin e një infrastrukture të qëndrueshme për përkthim dhe interpretim.

Në përfundim, artikulli thekson se përkthimi dhe interpretimi në epokën digjitale paraqesin mundësi të mëdha për Shqipërinë, por gjithashtu kërkojnë një angazhim të fortë për të përmbushur kërkesat e Bashkimit Evropian, duke e kthyer këtë fushë në një sektor të rëndësishëm për zhvillimin e mëtejshëm të vendit në kontekstin ndërkombëtar.

Fjalë çelës: *Përkthim digjital, Interpretim simultan standarte përkthimi të BE-së, kapacitetet lokale, integrimi evropian*

Lidia REÇI

Universiteti Aleksandër Moisiu, Durrës

lidia reci1@gmail.com

REPubLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE
PËRKTHIMI I MATERIALEVE EDUKATIVE NË EPOKËN DIGJITALE: SFIDA DHE
MUNDËSI PËR ARSIMIN MULTILINGUISTIK

Abstrakt

Në epokën digjitale, arsimi po transformohet në shumë dimensionë të tij, ndër të tjera duke ofruar materiale edukative më të aksesueshme për një audiencë ndërkombëtare dhe multilinguistike. Ky zhvillim ka rritur kërkesën për përkthime të sakta dhe efikase, që mundësojnë përfshirjen e nxënësve dhe mësuesve nga grupe të ndryshme gjuhësore dhe kulturore. Përkthimi i materialeve edukative digjitale kërkon jo vetëm aftësi gjuhësore, por edhe një kuptim të thellë të kontekstit pedagogjik dhe kulturor, për të siguruar që përmbajtja të mbetet e saktë dhe e kuptueshme për të gjitha palët. Ky punim shqyrton mundësitë dhe sfidat që paraqet përkthimi i materialeve edukative në epokën digjitale, duke u fokusuar në teknologjitë moderne si përkthimi automatizuar dhe inteligjenca artificiale (AI), të cilat mund të përmirësojnë shpejtësinë dhe efikasitetin e përkthimit. Po ashtu, do të theksohet rëndësia e përkthimit për promovimin e arsimit multilinguistik dhe ndërkulturor si dhe ndikimi i tij në mundësimin e arsimit të barabartë për nxënësit e grupeve të ndryshme gjuhësore. Megjithatë, kjo fushë përballet ende me sfida të dukshme, përfshirë ruajtjen e kuptimit të thellë të përmbajtjes dhe të kontekstit kulturor e pedagogjik, që kërkon një balancë të kujdesshme mes saktësisë gjuhësore dhe pedagogjike (Aguado, 2019; O'Hagan & Ashworth, 2020).

Fjalë kyçe: *përkthimi digjital, arsimi multilinguistik, inteligjenca artificiale, materiale edukative, sfidat e përkthimit.*

THE TRANSLATION OF EDUCATIONAL MATERIALS IN THE DIGITAL ERA:
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR MULTILINGUAL EDUCATION

Abstract

In the digital era, education is undergoing multidimensional transformations, including the increased accessibility of educational materials for an international and multilingual audience. This development has heightened the demand for accurate and efficient translations that enable the inclusion of students and teachers from diverse linguistic and cultural backgrounds. The translation of digital educational materials requires not only linguistic proficiency but also a deep understanding of the pedagogical and cultural context to ensure that the content remains accurate and comprehensible for all stakeholders. This paper examines the opportunities and challenges presented by the translation of educational materials in the digital era, focusing on modern technologies such as machine translation and artificial intelligence (AI), which can enhance the speed and efficiency of translation. Additionally, the importance of translation in promoting multilingual and intercultural education will be highlighted, along with its impact on ensuring

REPubLIKA E SHQIPëRISë
UNIVERSITETI I TIRANës
FAKULTETI I GJUHëVE Të HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

equal educational opportunities for students from different linguistic groups. However, this field still faces significant challenges, including maintaining the depth of content meaning and the cultural and pedagogical context, which requires a careful balance between linguistic and pedagogical accuracy (Aguado, 2019; O'Hagan & Ashworth, 2020).

Keywords: *digital translation, multilingual education, artificial intelligence, educational materials, translation challenges.*

Sonila PIRI, Tiziana LEKA

Universiteti i Tiranës,

sonila.piri@unitir.edu.al

STRATEGJI DHE TEKNIKA PËR ZHVILLIMIN E KOMPETENCËS SË KOMUNIKIMIT
NË KLASAT E GJUHËS SË HUAJ AML

Abstrakt

Rëndësia që sot i jepet komunikimit dhe aftësisë së të folurit, si edhe zhvillimi në këndvështrimin komunikues të glottodidaktikës, sugjerojnë që përvetësimi i kompetencës komunikuese dhe aftësisë së të shprehurit duhet të jetë një element i rëndësishëm në procesin e mësimdhënies së gjuhës së huaj. Të shumta mund të jenë strategjitë dhe teknikat që mësuesit e nxënësit duhet të përdorin në klasën e gjuhës së huaj për të përmirësuar dhe përvetësuar këtë kompetencë. Në këtë kontribut do të analizohen të dhëna që janë mbledhur nga një pyetësor i shpërndarë në kuadër të një projekti në lidhje me strategjitë e teknikat që preferojnë e përdorin nxënësit dhe mësuesit e gjuhës italiane në shkollat e mesme të vendit për zhvillimin e kompetencës së komunikimit dhe të folurit. Në fund do të shtjellohen teknika efikase për nxënien dhe përvetësimin e kësaj kompetence.

Kërkimi i larpërmendur realizohet në kuadrin e projektit në kuadër të projektit "Ndikimi i kurrikulës "Mësimdhënie me bazë kompetencash" në zhvillimin e kompetencës komunikuese e të shprehurit tek nxënësit e gjuhës së huaj në arsimin e mesëm të lartë shqiptar", të AKKSHI 2024, ku bazuar në nenin 10 të kontratës Nr. Prot. 999/12, të lidhur me AKKSHI, duhet të pohojmë që "Ky publikim është mundësuar me mbështetjen financiare të AKKSHI-t. Përmbajtja e tij është përgjegjësi e autorit, opinioni i shprehur në të nuk është domosdoshmërisht opinion i AKKSHI-t!".

Fjalë kyçe: *kompetenca e komunikimit, teknika, nxënësi, mësuesi, gjuhë e huaj.*

STRATEGIES AND TECHNIQUES FOR DEVELOPING COMMUNICATION
COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN HIGH SCHOOL

Abstract

The importance given today to communication and speaking skills, as well as the development of the communicative perspective of glottodidactics, suggest that the acquisition of communicative

REPubLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

competence and the ability to express oneself should be an important element in the process of teaching a foreign language. There can be many strategies and techniques that teachers and students should use in the foreign language classroom to improve and acquire this competence. This contribution will analyze data collected from a questionnaire distributed within the framework of a project regarding the strategies and techniques that students and teachers of the Italian language prefer and use in secondary schools in the country for the development of communication and speaking competence. Finally, efficient techniques for learning and acquiring this competence will be elaborated.

The aforementioned research is carried out within the framework of the project “The impact of the “Competence-Based Teaching” curriculum on the development of communicative and expressive competence among foreign language students in Albanian High school”, of AKKSHI 2024, where based on article 10 of contract No. Prot. 999/12, related to AKKSHI, we must state that "This publication has been made possible with the financial support of AKKSHI. Its content is the responsibility of the author, the opinion expressed in it is not necessarily the opinion of AKKSHI!".

Keywords: *communication competence, technique, student, teacher, foreign language.*

Prof. Asoc. Dr. Aida GJINALI

Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Departamenti i Gjuhës Italiane

aida.gjinali@unitir.edu.al

Kand. Dr. Eliona Naqo Çeloaliaj

Universiteti "Ismail Qemali", Vlorë, Fakulteti i Shkencave Humane

eliona.naqo@unitir.edu.al

**ZBATIMI I KURRIKULËS SË MËSIMDHËNIES ME BAZË KOMPETENCASH NË
AML SHQIPTARE: ASPEKTE NGA NJË PROJEKT KËRKIMOR NË PROCES**

Abstrakt

Ky punim synon të sjellë disa analiza lidhur me zbatimin e kurrikulës së mësimdhënies bazuar në kompetenca në shkollat e mesme shqiptare, me vëmendje të veçantë zhvillimit të kompetencës komunikuese në gjuhën e huaj, mënyrën se si mësuesit e gjuhës së huaj e perceptojnë zbatimin e kurrikulës me bazë kompetencash, sa e qartë është ajo dhe efektive dhe e zbatueshme në realitetin mësimor. Kërkimi bazohet kryesisht në rekomandimet e Këshillit të Evropës dhe Politikat vendore, udhëzuesit e Mas Izha, për zhvillimin e arsimit dhe kompetencat kryesore për të mësuarit gjatë gjithë jetës.

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Projekti kërkimor në vazhdim, i cili objektin e tij kryesor kërkimor ka zbatimin e kurrikulës me bazë kompetencash në AML dhe në specifike zhvillimin e kompetencës së komunikimit në gjuhën e huaj, synon të vlerësojë efektivitetin e praktikave të mësimdhënies të miratuara në përputhje me direktivat evropiane dhe ato të MASH lidhur me zbatimin e kësaj kurrikule. Projekti kërkimor ka përdorur një qasje metodologjike të përzier, duke kombinuar mjete cilësore dhe sasore për të mbledhur të dhëna nga nxënësit e shkollave të mesme dhe mësuesit në Shqipëri.

Rezultatet paraprake nxjerrin në pah një ndërgjegjësim në rritje midis mësuesve lidhur me rëndësinë e qasjes së bazuar në kompetenca, megjithëse shfaqen disa problematika në lidhje me nevojën për më shumë qartësi dhe udhëzime të standardizuara me trajnimin specifik dhe boshllëqe midis përmbajtjes së kurrikulës dhe realitetit të klasës. Projekti do të vazhdojë me analiza të mëtejshme në të ardhmen dhe ndërhyrje të synuara për të mbështetur shkollat në zbatimin efektiv të kurrikulës së bazuar në kompetenca.

Ky kërkim realizohet në kuadrin e projektit në kuadër të projektit “Ndikimi i kurrikulës “Mësimdhënie me bazë kompetencash” në zhvillimin e kompetencës komunikuese e të shprehurit tek nxënësit e gjuhës së huaj në arsimin e mesëm të lartë shqiptar”, AKKSHI, 2024 të AKKSHI 2024, ku bazuar në nenin 10 të kontratës Nr. Prot. 999/12, të lidhur me AKKSHI, duhet të pohojmë që "Ky publikim është mundësuar me mbështetjen financiare të AKKSHI-t. Përmbajtja e tij është përgjegjësi e autorit, opinioni i shprehur në të nuk është domosdoshmërisht opinion i AKKSHI-t!".

Fjalë Kyçe: *kompetenca e komunikimit, kurrikula, gjuhë e huaj, mësues, nxënës.*

**IMPLEMENTATION OF THE COMPETENCE-BASED TEACHING CURRICULUM IN
ALBANIAN AML: ASPECTS FROM AN ONGOING RESEARCH PROJECT**

Abstract

This paper aims to provide some analysis regarding the implementation of the competency-based teaching curriculum in Albanian secondary schools, with particular attention to the development of communicative competence in a foreign language. The research is mainly based on the recommendations of the Council of Europe on the development of education and key competences for lifelong learning.

The ongoing research project, which has as its main research object the development of communicative competence in a foreign language, aims to evaluate the effectiveness of teaching practices adopted in accordance with European and MES directives regarding the implementation of this curriculum. The competency-based curriculum, as defined by the Council of Europe, emphasizes the development of transversal skills, including communicative competence, understood as the ability to express oneself effectively and appropriately in different socio-cultural contexts.

REPubLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

The research project used a mixed methodological approach, combining qualitative and quantitative tools to collect data from secondary school students and teachers in Albania.

Preliminary results highlight a growing awareness among teachers regarding the importance of the competency-based approach, although some issues arise regarding specific training and the availability of adequate resources and not only. The project will continue with further analyses in the future and targeted interventions to support schools in the effective implementation of the competency-based curriculum.

This research is carried out within the framework of AKKSHI 2024 projects, where based on article 10 of contract No. Prot. 999/12, related to AKKSHI, we must state that "This publication has been made possible with the financial support of AKKSHI. Its content is the responsibility of the author, the opinion expressed in it is not necessarily the opinion of AKKSHI!",

Keywords: *communication competence, curriculum, foreign language, teacher, student.*

Sadije REXHEPI, Caglayan KARAOĞLU, Milote SADIKU

Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina", Prishtinë,

Universitet Trakia, Edirne

sadije.rexhepi@uni-pr.edu

PHRASEOLOGISMEN ALS ÜBERSETZUNGSPROBLEM IM DAF-UNTERRICHT MIT
KOSOVARISCHEN UND TÜRKISCHEN STUDIERENDEN

Abstract

Ziel dieses Beitrages ist es, das Potenzial des Einsatzes von Werbeanzeigen als Sprech- und Schreibenanlass im DaF-Unterricht zu untersuchen. Die zugrunde liegende Untersuchung wurde mit kosovarischen und türkischen Deutschstudierenden im Rahmen des Kleinprojektes „Deutsch als Brücke: Sprachliche und kulturelle Zusammenarbeit albanischer und türkischer Studierender durchgeführt. Im Zuge dessen analysierten die Studierenden ausgewählte Werbeanzeigen aus dem deutschen, albanischen und türkischen Sprachraum. Die analysierten Werbeanzeigen wurden zufällig aus dem Internet ausgewählt, wobei das zentrale Auswahlkriterium darin bestand, dass die Werbetexte mindestens einen Phraseologismus enthielten. Die Verwendung von Phraseologismen in deutschen Werbetexten kann für Lernende einer Fremdsprache potenzielle Verständnisprobleme aufwerfen. Im Rahmen dieser Untersuchung wird durch den Vergleich von Phraseologismen in den drei Sprachen geprüft, inwiefern Äquivalenzen zwischen den phraseologischen Ausdrücken im Deutschen, Albanischen und Türkischen bestehen, und wie (un)problematisch die Übersetzung der äquivalenten phraseologischen Einheiten ist. Die Ergebnisse solcher Analysen im Sprachunterricht können dazu beitragen, das kulturelle und

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

sprachliche Verständnis im Fremdsprachenunterricht zu fördern und die Sensibilität der Lernenden für interkulturelle und sprachliche Aspekte zu stärken.

Schlüsselwörter: *DaF-Unterricht, Werbeanzeigen, phraseologische Äquivalenzen, Übersetzung von Phraseologismen*

Erta SPAHO

Fakulteti i Gjuhëve të Huaja Tiranë

erta.spaho@unitir.edu.al

ROLI I PËRKTHIMIT NË MËSIMIN E GJUHËS GJERMANE

Abstrakt

Përkthimi ka qenë prej shumë kohësh një nga veprimtaritë e shumëdiskutuara në mësimin e gjermanishtes si gjuhë e huaj. Në kuadër të procesit të mësimdhënies e mësimnxënies përkthimi ose nuk është përdorur, ose vëmendje e veçantë i është kushtuar sidomos përkthimit me qëllim krahasues kryesisht në fushën e gramatikës e të leksikut, duke lënë kështu mënjanë ndjeshmërinë ndaj elementëve kulturorë, aftësinë për të kuptuar problemet dhe për të ngritur strategjitë përkatëse. Një pjesë e mirë e personave që mësojnë gjermanisht tentojnë që që në nivelet fillestare, e po ashtu edhe në nivele më të përparuara, ta përkthejnë materialin që u jepet në gjuhën e nënës. Por a mund të përdoret gjithmonë përkthimi në mësimin e gjuhës së huaj dhe nëse po a përdoret në formën dhe mënyrën e duhur, si dhe me grupet a grupmoshat e duhura? Didaktika e mësimin të gjuhës së huaj na bën të vëmendshëm se si mësuesit, ashtu edhe të interesuarit për të mësuar gjuhën e huaj, duhet të jenë të kujdesshëm kur bëhet fjalë për përdorimin e përkthimit si një veprimtari në favor të mësimin të gjuhës së huaj, në mënyrë që të evitohen keqkuptimet a keqpërdorimet. Në këtë kumtesë do të përqendrohemi si te nevoja e përgatitjes së mësuesve të gjuhës gjermane me njohuritë e duhura për ta përdorur përkthimin në mësimin e gjermanishtes si gjuhë e huaj, ashtu edhe te format dhe mënyrat e përdorimit të përkthimit në mësim duke filluar nga përzgjedhja e detyrës me një qëllim të caktuar e deri te krijimi i aftësisë analizuese sa i përket funksionit, përmbajtjes dhe formës së dukurive gjuhësore në gjuhën burimore.

Fjalët kyç: *përkthim, gjuhë burimore, gjuhë mbërritëse, ndjesi gjuhësore, mendësi, mësimdhënie*

Fjoralba DADO

Fakulteti i Gjuheve te Huaja, Universiteti i Tiranës

fjoralba.dado@unitir.edu.al

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE
L'INTÉGRATION DE LA TRADUCTION ASSISTÉE PAR ORDINATEUR (TAO) DANS LA
FORMATION DES TRADUCTEURS EN ALBANIE: UN LEVIER POUR LA
PROFESSIONNALISATION

Resume

Dans un contexte où les technologies de la traduction évoluent rapidement, l'intégration des outils de traduction assistée par ordinateur (TAO) dans la formation universitaire des traducteurs devient une nécessité. Cette étude examine l'importance de la TAO dans la formation des futurs traducteurs en Albanie, un pays où l'enseignement de la traduction demeure encore largement fondé sur des méthodes traditionnelles et l'intégration de ces technologies dans les cursus universitaires reste encore limitée.

À travers une analyse des programmes d'études actuels en traduction, ce travail met en lumière les avantages pédagogiques et professionnels liés à l'utilisation des outils TAO, tels que les mémoires de traduction, les bases terminologiques et les logiciels de gestion de projet. L'introduction structurée de ces outils dans les cursus de traduction contribuerait à une meilleure préparation des diplômés aux exigences du marché globalisé.

Notre communication propose une série de recommandations concrètes pour accompagner les établissements d'enseignement supérieur en Albanie dans la transition vers une formation en traduction plus technologique et alignée avec les standards internationaux. Elle souligne la nécessité de moderniser les approches pédagogiques en réponse aux exigences du marché de la traduction, en constante évolution.

Mots-clés: *Traduction assistée par ordinateur, formation universitaire, approche pédagogique.*

Julinda ELEZI

Gjimnazi "Gjergj Kastrioti" Durrës
julindaluku@gmail.com

LA TRADUCTION AUTOMATIQUE EN CLASSE DANS L'ENSEIGNEMENT
SECONDAIRE SUPÉRIEUR

La traduction automatique, grâce à l'évolution rapide des technologies numériques, occupe une place importante dans l'enseignement secondaire supérieur. Son utilisation en classe suscite un intérêt notable en raison des avantages potentiels qu'elle offre aux élèves apprenant des langues étrangères. Ce travail analyse précisément l'intégration de cet outil dans les pratiques pédagogiques à ce niveau d'enseignement.

D'une part, la traduction automatique peut favoriser une meilleure compréhension textuelle et accélérer l'acquisition du vocabulaire, facilitant ainsi le développement de l'autonomie linguistique des élèves. En permettant une interaction immédiate avec le contenu linguistique, elle

REPubLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

contribue à renforcer la confiance des élèves face aux défis liés à l'apprentissage d'une langue étrangère. Par ailleurs, elle offre aux élèves l'accès à une diversité de ressources pédagogiques auparavant difficiles à exploiter pleinement.

D'autre part, cette technologie n'est pas exclue de limites. L'une des principales préoccupations réside dans le risque d'une dépendance excessive aux outils numériques, réduisant ainsi l'effort cognitif nécessaire à l'assimilation approfondie de la langue étudiée. De plus, les erreurs fréquentes dans les traductions automatiques peuvent induire des confusions linguistiques, influencer négativement la qualité de l'apprentissage, et ainsi freiner les progrès réels des élèves.

Cette étude sera complétée par les témoignages d'enseignants ayant expérimenté ces outils en classe ainsi que par une enquête auprès des élèves afin d'évaluer leur perception et leur satisfaction concernant cette méthode pédagogique.

Enfin cette recherche contribue de manière importante à la compréhension de l'intégration de l'IA dans l'enseignement du FLE, mettant en avant les avantages tout en soulignant l'importance d'une approche équilibrée intégrant l'humain et la technologie en classe et en suggérant des pistes pour approfondir la recherche sur l'utilisation optimale de cet outil pédagogique dans l'enseignement secondaire supérieur.

Mots-clés: *la traduction automatique, l'enseignement secondaire supérieur.*

Majlinda Bregasi,

Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina"

bregasimajlinda@gmail.com

MODALITETE PËRKTHIMI NË KOHËN E INTELIGJENCËS ARTIFICIALE- CHAT GPT
DHE CLAUDE AI NGA ITALISHTJA NË SHQIPE

Abstract

This paper examines the evolving landscape of translation in the era of artificial intelligence, focusing on the intersection between traditional human translation methods and modern AI-powered translation systems. Through practical examples using ChatGPT and Claude AI, the study analyzes the concept of equivalence in both human and machine translation, highlighting the fundamental differences between natural language transfer and AI-generated

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA

DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

metalanguage. The research demonstrates that while AI translation systems excel in speed and data processing, they still require human intervention to achieve dynamic equivalence in the target text, particularly in handling cultural nuances and semantic subtleties. The study reveals that the hybrid model, combining AI capabilities with professional translator expertise, represents the most effective approach for the immediate future of translation. This model leverages the efficiency of automated systems while maintaining high-quality translation through specialized human intervention in aspects requiring cultural sensitivity and contextual judgment. The paper concludes that the role of linguists and professional translators remains essential, not only in the translation process but also in improving AI systems through their contribution to expanding language corpora and error correction. This collaboration between artificial and human intelligence promises to advance the field of translation while maintaining a balance between technological efficiency and the quality of intercultural communication.

Keywords: *artificial intelligence; translation; machine learning; neural machine translation; metalanguage; hybrid translation model*

Lorena DEDJA, Saverina PASHO

Universiteti i Tiranës, Shqipëri
saverina.pasho@unitir.edu.al

MID'HAT FRASHËRI, UN TRADUCTEUR – ÉCRIVAIN

Resumé:

Dans cette communication, nous nous proposons de présenter l'une des nombreuses facettes d'une figure polyédrique comme celle de Mid'hat Frashëri, diplomate, homme politique, patriote, militant de la cause albanaise, écrivain. Nous allons nous pencher sur son héritage en matière de traduction et voir dans quelle mesure le fait d'être un écrivain influe sur ses choix traductionnels, aussi bien pour ce qui est des contenus que des stratégies utilisées. Les textes seront analysés sur la base des différentes théories de traduction, pour montrer que, connaissant son lectorat et ses attentes, conscient de la situation socio-politique de l'Albanie et des causes qu'il doit servir, M. Frashëri saura s'adapter et choisir pour ses lecteurs un langage qui est à la fois héritage et partage, en même temps qu'un enrichissement.

Mots-clés: *Traducteur engagé, Écrivain patriote, Identité nationale, Stratégies de traduction, Héritage culturel*

MID'HAT FRASHËRI, TRANSLATOR AND WRITER

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I GJUHËVE TË HUAJA
DEGA KUALIFIKIMIT DHE BOTIMEVE SHKENCORE

Abstract

This paper aims to explore one of the multifaceted aspects of Mid'hat Frashëri, a diplomat, politician, patriot, advocate for the Albanian cause, and writer. We will focus on his legacy in translation and examine how being a writer influenced his translation choices, both in terms of content and strategies employed. The texts will be analyzed based on various translation theories to demonstrate that, understanding his audience and their expectations, and being aware of Albania's socio-political situation and the causes he served, Mr. Frashëri was able to adapt and choose a language for his readers that was both heritage and sharing, as well as enrichment.

Keywords: *Engaged Translator, Patriotic Writer, National Identity, Translation Strategies, Cultural Heritage*